

RONTÁS

Részlet

BÁNYAI JÁNOS

Amíg nem kezdtem bele a történetbe, fényűzően éltem a tévedések egész sorával. S könnyebb volt. Nem kértem számon magamtól semmit, beleegyeztem abba, ami van, meghagytam a falon Eszter nagy feliratát: MA. Amint belekezdtem a történetbe (az emlékezésbe), megérttem, ha sohasem akartam áldozni, akkor éppen most kell megtenni ezt, magam miatt, az egyensúly miatt, most kell áldoznom, most kell feláldozni magam.

Lehet, hogy téves az emlékezés kiindulópontja: a történetet akarom visszapergetni (még jó, hogy nem az Eszterrel való történet kalandját, erre csak a szerző vállalkozhat), nem zárkozhatom el tőle, mert mindig az volt az előnyünk: belementünk a történetbe, az ellentétesbe is, nem féltettük magunkat az örvénytől, a látszattól sem. Ha akkor tévedtem, csak azért tévedhettem, hogy most legyen mit helyreigazítani? Ha egyáltalán meg lehet ezt tenni. Gondolom: maradéktalanul.

Sokszor, mert úgy éreztem, azon a napon nem történhet semmi, elutasítottam Esztert. És nem bántam meg. Ma sem. Így sohasem érezhettem magam üresnek, illetve mindig, ahogy a folyót néztük órákon át, ahogy fűzfaindákából koszorút fontunk, ahogy a napot a homlokunkra ültettük, ahogy fenevadaknak néztük a hangyaboly ösvényén mozgó fekete pontokat, ahogy megérintettük egymás bőrét, mindig pontosan, egészen pontosan tudtuk: mást nem is tehetnénk. Volt azonban mindennek, a teljesség látszatának, egy sötét vetülete is bennem. Sohasem beszéltem róla Eszternek. Ha jobban meggondolnám... De akkor lekéstem. Ez a sötét jel, tudtam, egyre hatalmasodik bennem, a betegség polipcsápjaival járja át a testem, talán a legfájóbb pontig viszi a fekélyt, a szívbe, elutasítja az ész józanságát, megfertőzi a levegőt is körülöttem s ez a fertőzés sok rosszal fenyeget, rossz álmokkal, újabb tévedésekkel, utolsó vesztesékekkel. Félttem is az éjszakától, félttem egyszerű nyúl szívvel, tisztán, egyedül. De Eszter sokszor, többször talán, mint ahogy azt most felidézhetném, átmentett maga felé, belebocsátott az örvénybe, de a döntő pillanatban lenyúlt értem, kiemelt, legyőzte bennem, helyettem a fuldoklást. Amikor neki sem volt ereje hozzá, amikor rosszul ébredt, vagy napközben lepte el valami sáskafellegnyi szomorúság, valami nehéz idegesség, amikor nem segíthetett rajtam, hiszen magán sem tudott, olyankor komor lett, hiába vergődtem, hideg és idegen volt, bár tudtam, nem tőlem akar szabadulni, inkább a maga gyöngeségétől. Ilyenkor napokig nem láttuk egymást.

Ilyenkor semmi sem történt. Magunkra maradtunk, de nem mondtunk le egymásról, csak gyógyulni akartunk, s a gyógyulás gyakorlata veszélyesebb volt, ha magunk végeztük el, eredménye meg csak ránk tartozott; közvetve kihatott ugyan a későbbi napokra is, de ha együtt voltunk, nem gondoltunk rá. Nem húzódtunk nyirkos menedékhelyre, tovább éltük a rendet, de sejtjeink úgy működtek, hogy újra vissza-kerülhessünk egymás közelébe. Eszter nem félt, én félttem. Az ő bátorsága teljesebb volt mint az én félelmem. A bátorsága azért volt nagyobb és teljesebb, mert felfogta, érzékeny volt az én félelmemre, beleegyezett vonulataiba, síkjaiba. Megnyugtatni nem tudott, de átmenteni maga felé annál inkább.

Egy időben nem hittem már a szavaknak sem. Még kevésbé, mint most. Annyira erős volt, s annyira minden mást leromboló a tiszta történetbe vetett hit, hogy nem is lehetett másként, el kellett utasítani, felszámolni minden elvonatkoztatást. Felmenteni magam mindaz alól, ami esetleg akadályozhatná, sőt le is törhetné bennem a történet hitelét. A szavaktól menekülve történettel lázadtam. A legveszélyesebb pontig akkor jutottunk — Eszterre nézve volt ez leginkább veszélyes —, amikor nem tudtuk követni egymást, amikor kisiklott lábunk alól a talaj és szólnunk kellett, beszélni, a szavakkal menteni magunkat. Itt rendszerint leálltunk, tovább nem feszítettük a húrt. A gyógyulást akartuk inkább. Talán közös tévedés volt ez, annyira közös, hogy ilyenkor láttuk egymást legvilágosabban, s ha akkor valamivel józanabb lettem volna, talán ma fel sem merülhetne a kétely, hogy nem ismertem Esztert. Akkor nem is kellene megismételni ezt a történetet.

Túl kell tennem magam mindenem, ami mellékes lehet: beleszűríteni az emlékezés egyetlen pillanatába a történetet. Ha lehetetlen is: képtelen igyekezni kézbe venni a csillagokat — csak vakon lehet talán —, a test mélyére is csak holtan érkezhetünk; ha képtelenség is: mást nem tehetek, ugyanazt kell tennem, mint akkor: most sem vagyok üres. Csak játszom most, élem a történetet, de nem öregedtem bele az emlékezésbe. Még fel is gyorsul néha a vérkeringésem.

Az állomáson várt meg Eszter. Fehér, tiszta ruha rajta. Barna bőre csillog a délutáni napon. Október vége volt, szőlőízű szelek fújtak. Felém futott. Ölelése szilárd, várakozó, szigorú. Az ilyen találkozások csak akkor nem furák és nevetségesek, ha valóban találkozások, ha nem ártatlanok, ha az ölelés szilárd.

„Eljössz?“, kérdezte Eszter.

„Igyunk meg valamit.”

„Menten!“, nevetett fel Eszter.

„Menjünk”.

Vonszolt maga után. Szorosán tartotta a kezemet, csak néhányszor nézett fel rám, egy-egy pillanatra; akkor láttam meg az arcán azt a vonást, ami a betegségről árulkodott: a teste akarta, hogy vele menjek, de az arca fásultságon kívül mást nem mutatott. A szemében különös fény csillant meg. Végigfutott rajta. Megremegett, megállt egy pillanatra. Rám meredt. Aztán újra vonszolt maga után. Követtem, mert félttem a szemében megcsillanó fénytől. A birtokon ma főbe lőtt az állatorvos egy lovat, mert eltörte a lábát. A hosszú állomásút pillanatok alatt mögöttünk maradt. Jobbra fordultunk. A parkon át vezetett Eszter.

Itt engedte el először a kezem. Amíg a keserű italt ittuk, addig is görcsösen szorította az ujjaimat. A ló, amikor lenyelte a golyót, megmervedett egy pillanatra, minden izma reszketni kezdett, mintha földbe ásták volna a patáit, annyira megfeszült: arra vártam, hogy a felhők közé repül. Meg is indult, felnyúlt egy pillanatra, azután leroskadt. Ekkorra már elfordítottam a fejem. Eszter a virágágyások között. Fehér ruháját ellepik a szirmok: zöld, meg piros, meg sárga, meg kék. Összel a virágok is gyöngyöket teremnek. Eszter futni kezdett a virágok között. Eltűnt a park erdős részében. Kora délután volt, senki sem járt erre-felé. A parkört sem láttuk. Azután mégis megjelent a fürdő felőli részen, de amikor felismert bennünket, visszahúzódott. A fűzfák közül lesett ki ránk. Egyetlen virágszálat sem tépett le Eszter. A hídon találkozottunk össze. Azután újra együtt futottunk tovább az ösvényen, köddé váltak körülöttünk a fák. Törzsükből bort csapolhatnának. Magunk is kérgesek voltunk.

A kövezett udvaron macska suhant át, amikor beléptünk. Mindig megdöbentett ez a kikövezett udvar: szokatlan volt, minden más udvar földes és szennyes. Olyan hangosan nevelhettünk, hogy a kutya is vakantott egyet. A ló szürke volt; karcsú, tört bokáját figyeltem, meg a hátát, a szügyét, az izmokat, ahogy belemerevednek a golyó csodálatába. Úgy nyelte le a szürke a golyót...

Eszter megállt az udvaron.

„Örülsz?“, kérdezte.

„Futottunk.”

„Örülsz?“, ismételte meg a kérdést.

„Menjünk fel”, biztattam.

A köveken megcsillan az őszi kora délután sárgás fénye. Mikor kezdődnek az esők? Eszter szemébe néztem.

„Szép a ruhád!”

„Tetszik neked?”

Örül. S másként meg sem mondhattam, hogy magam is örülök, csak így, csak ezzel: szép a ruhád. Felém hajolt. Lassan mérte fel az alig két lépésnyi távolságot közöttünk. Megállt, megnyugodott közvetlenül előttem.

„Ha leveszem, akkor is szép?”

„Örülök neked.”

A szobában már félhomály volt.

„Vacsorát is készítettem”, mondta Eszter. „Friss borjúsívet sütöttem, fehér kenyeret vettem hozzá, meg szőlőt, nagyszemű szőlőt. Bort is. Mézszínűt.”

„Vacsorázunk?”

„Várj, leveszem a ruhám.”

Nem viselt alatta inget. Barnára égett bőre betölti a szobát. Az illatával hadakozom. Érzem, hogy az izmaim úgy mozognak, mint a szürke ló bőre alatt. A félhomály erősödik. Betölti a szobát. Csak a bútorok ütnek át még rajta. Meg a tükör az ablak mellett. Elfordítottam a fejem, nem mertem a tükörben nézni Esztert.

„Gyere!”

„Megyek.”

A takaró meg a párna lángba borult.

„Vacsorázunk.”

„Várj, szépen, lassan akarom elkészíteni. Ha hívlak, akkor kelj csak fel.”

Kiment a szobából.

„Akarsz egy pohár bort vacsora előtt?”

„Egy üveggel!”

Nevet. S a nevetése altatott el.

Elég ehhez a szó? Bele lehet sűríteni? Nem mernék rá vállalkozni, hogy le is írjam azt, amire gondolok. Úgy kezdtem bele a történetbe, ahogyan semmi mást nem lehet, csak emlékezni, elfogadva és kiépítve az emlékezés logikáját. Mit kezdjek azzal, ami fojtogat, és aminek nincs, nem lehet alakja? Amit nem lehet belesűríteni semmibe sem. A szó nem bírná el a súlyát. Mit kezdenék a tévedéseimmel? Gazdaggá tettek. Most félek. Újraélni nem tudom. Nem vagyok szakember. De a vérkeringés? ... Ha felgyorsul?

Hónapokkal később, mire behavazott s mikor már aránylag igen jártas voltam az emberek között, amikor megismertem a birtokot, amikor már el tudtam igazodni az irodahelyiségekké és üléstermekké átalakított kastély folyosóin, egyszerűbb volt minden, mint kezdetben, közvetlenebbnek éreztem a munkát, azt, amiért vállaltam a maradást. A havazások mind sűrűbbek voltak, a szél a folyó irányából mind vesztebbül fújt, néhányszor napokig nem mehettem vissza a városba, mert a hótorlaszok leállították a vonatot. Egyáltalán nem volt nehéz elviselni ezeket a napokat. Sor került néha kisebb összetűzésekre, hiszen napokig egymásra voltunk utalva, de könnyen feloldoztuk ezeket a veszélyes csöndekét, hiszen nem voltunk közvetlenek, barátok, csak éppen az tartott össze bennünket, hogy egy irodában ültünk. A lényeges összeütközésekre is csak azok között kerülhet sor, akik nagyon jól ismerik egymást; csak a barátok tudnak kiengesztelhetetlenek lenni. Elszámolások és tervezések voltak soron, sokat bíbelődtünk a számokkal, százalékokkal, hiányokkal és többlettekkel. Csak ritkán mentünk ki körülnézni a tehenek meg a disznók körül, s akkor is a szánkóval mindig új utat kellett vágni a hóban, mert már napok óta szórta a szél a száraz, állandóan hulló, aprószemű havat. Fehér volt minden, és minden érintésre csak a hideg válaszolt. A kastély irodái meg üléstermei közül is csak a forgalmasabbakat fűtötték, végül is ahányan voltunk, egy nagyobb szobába szorultunk, kényszerű fogságunk harmadik napján már nem is gondoltunk arra, hogy dolgozzunk. Vagy vasárnap volt? Erre senki sem ügyelt. Sokan közülünk, a szerelmet soha meg nem ismerő, negyven év körüli főkönyvelő, a rút, elcsontosodott hivatalnoklányok, talán a tekintélyes termetű, mézédés szavú igazgató is, arra gondoltak ebben a helyzetben, hogy milyen értékes kis embeni közösség alakult itt ki: mintha egymás melegével akartuk volna ellensúlyozni a kinti fagyot. De nem volt könnyű elviselni ezt a közösséget. Talán még azoknak sem, akik, ki tudja, miért, rajongtak érte, vicceket meséltek, nevettek nagyokat, vagy éppen intim beszámolókat tartottak életük egyébként titkolt állomásairól. A kastély körüli park fái jelezték a szél erősödését, füttyültették, az elnyúló félelmes hang eltűnt valahol a kastély tornyos tetőzete alatt, de addig végighaladt minden szobán, minden testen, s valami borzongással, idegenséggel töltött el bennünket; leginkább a szél erősödése hozta, hogy

közelebb húzódtunk egymáshoz, de el is hallgattunk néhány pillanatra, kivárva, mintha a szél zúgásának folytatása volna. A bokrok a parkban hatalmas fehér torlaszokká váltak, gazdagon beépített fehér dombokká. Úgy éltem ezekben a napokban, mintha évekig tartó csapongás után kényszerből kötöttem volna ki, de már jobban hozzászoktam a bizonytalansághoz, mintsem hogy elfogadhassam a felkínált nyugalmat, a meleg szobában összegyűlt emberi közvetlenséget. Mégis megértettem, hogy már nem veszthetem el azt, amit megszereztem magamnak: a szabadságomat, mert bizonyosan odatartoztam, része voltam egy most zűrzavarossá vált értelmetlen szervezetnek, de ezt is csak tudtam, nem éreztem, meg sem követeltem. Az emberek között lenni, elfogadni bűzös lehetőségeket, testemen érezni érintésüket, szememben a nézésüket, megosztani velük a maradékot, mindez valami ismeretlen megpróbáltatás volt számomra, először csak arra kényszerített, hogy kialakítsam a szerepet, meghatározzam a magam helyét, azután arra is, hogy játsszam a szerepet, a rám kimért szerepet, de később ez a játék és szerep a jogommá vált, mást nem vállalhattam, lekötött, kötelezett, végül is a harmadik napon, az elszakadás harmadik napján felfedeztem, hogy süllyedek, hogy belesüppedek egy felkínált nyugalomba, egy feltételes biztonságba, valamiféle meddőségbe. De a negyedik napon, amikor felszabadították a vasúti pályát, már egyetlen pillanatra sem gondoltam arra, hogy beutazzak a városba. A bentlakók mind elmentek, csak néhányan maradtunk kint, a kintlakók meg én. Továbbra is a kastélyban aludtam, de ezen az éjszakán már egyedül. S ez az egyedül töltött éjszaka a kastélyban, ez ébresztett rá arra, hogy valami megtörte az ellenállásomat, valami rákényszerített, hogy besoroltnak érezzem magam. Különös volt ez a besoroltatás. Egy egész sor felelősség alól mentett fel. Olyan érzésekért és hangulatokért, gondolatokért, melyeket korábban féltve őriztem, mert a hatásuktól leginkább tartottam, követeléseiket és veszélyeiket a magam törvényének vettem, már nem vállaltam felelősséget, átruháztam egy alig létező, természetellenesen kialakított közösségre. Üresebb lettem? Nem, csak magányosabb. Elalvás előtt végigjártam a kastélyt, elcsavartam a villanyt minden szobában, ellenőriztem a kályhák tűzhelyét, mindenhol lelohadt már a parázs, s amikor a folyosón teljes sötétben találtam magam, akkor éreztem meg, hogy nem félek, a kályhákat sem azért ellenőriztem, mert ötéves voltam, amikor leégett a szomszéd háza és azóta rettegek a tűztől. Csak megszokásból jártam végig, ellenőriztem a rendet, de nem azért, mintha komolyan gondoltam volna arra, hogy ezzel valamit el kell érnem, hogy ennek fontos célja lehet. Végül is az nyugtatott meg, hogy egyetlen pillanatra sem gondoltam, hogy a szellemek megzavarják majd az álmomat. Egy értelemben azonban megőriztem a szabadságomat: nem vettem komolyan a rám mért szerepet. De nem azért, mintha nem gondoltam volna arra, hogy valami célja azért mindenesetre van a szerepjátszásnak is, hanem azért, mert rákényszerítettek, hogy ne foglalkozzam sorsdöntő ügyekkel. Maradjak a ruhámon belül. Elszakadva a városkától szerzett élményektől, az ottani ízekről, itt egy olyan világot fedeztem fel, mely ismeretlen volt számomra, de így ismeretlenül is nehéz, távoli. Az ottani élmények és történetek az intenzitásnak (a belső rombolásnak), a zuhanásnak, a kihullásnak olyan igényét teremtték meg bennem, melyet az itteniek nem ismertek és nem is elégíthettek ki. Arra pedig nem számítottam, hogy ellenpontozzák. Egyedül voltam

hát itt is, de másként egyedül, mint a városban, itt nem tartoztam senkihez, itt dolgoztam, de a munkámhoz sem tartoztam. Úgy éltem, hogy tettem valamit. Termeltem? S amit gondoltam, amit kigondoltam, az nem volt más, mint a nosztalgia felismerése, az, hogy valamire vártam, valamit követeltem, valamit meg akartam szerezni magamnak, de végül is visszavágytam a hajótöröttek bizonytalanságába.

Talán akkor, a kastélyban töltött éjszakán, alvás közben kezdtem el újra félni. Rosszul, hánykolódva aludtam, félórákat töltöttem ködös ébrenlétben. Ezek a nehéz percek hatalmasodtak el rajtam, ezek követelték meg tőlem az álom kergetését. Nagy, fekete ábrákat láttam, azután, amikor újra elaludtam, szürke, tiszta felületeket, majd fatörzset egész közelről, csillogó márványlépcsőt, fekete falat. De egyetlen alak sem jelent meg, egyetlen arcot sem tudtam kihámozni a felületekből.

Másnap, ötödik napon, kijött Eszter.

„Azt hittem beteg vagy”, mondta, amikor megérkezett.

„Nem vártalak”, válaszoltam.

Járt már kint Eszter néhányszor a birtokon. Voltak üres napjai az iskolában. Olyankor nagyokat sétáltunk a parkban meg a szántások között, a fákat vizsgáltuk közelről, meg a göröngyök felépítését. Néha lovakat néztünk futás közben.

„Féltem, hogy beteg vagy, azért jöttem”, ismételte meg Eszter. „Négy napig hiányoztál. Hideg van.”

„Nem járt a vonat.”

„Tudom.”

„Tegnap nem is gondoltam arra, hogy bemenjek.”

„Vártalak.”

„Ma bementem volna.”

„Mindegy, majd együtt megyünk.”

Eszter a kályha előtt állt, le sem vette a kabátját, csak kigombolta. Arcát simára feszítette a fagy, csak most kezdett pirosan felengedni. Fagyos ujjait is a kályhán melengette. Néhány pillanatig az asztalomat vizsgálta, de semmi érdekeset sem tudott felfedezni rajta, felhagyott hát vele. Az ablakon át nézte a havas parkot. A szél megnyugodott reggelre, de új hó esett, a fák ágai megrakódtak hóval. Prémek vadakra hasonlítottak. Már nem esett a hó, kiderült, a nap első sugara kékre festette a bokrok hótörzseit.

„Miért jöttél?”, kérdeztem, amikor magam is a kályha mellé álltam.

„Azt hittem, beteg vagy.”

...

„Levelet kaptál Lukácstól”, mondta.

„Mikor?”

„Még az első napon.”

„Kihoztad?”

„El is olvastam.”

„Mindegy.”

„Erzsi meghalt.”

...

„Szívgörcs.”

„Lukács nem jön haza?”

„Nem.”

„Mikor halt meg?”

„Nem írta meg pontosan.”

„Miért nem?”

„Mert nem is fontos talán. Meghalt.”

...

„Olyan gyászjelentésfélét is küldött. Maga írta, és egyedül húzta rá a gyászkeretet.”

„Itt a levél?”

„Majd otthon elolvasod.”

„Mindegy.”

...

„Talán fel kellene hívni telefonon Lukácsot.”

„Nincs értelme.”

A parkot különös fényekkel díszítette fel a nap. Hosszú kék árnyak futottak végig a hófelületen.

„Gyere, kimegyünk”, mondtam. „Szánkóval.”

Eszter még mondani akart valamit, de lenyelte a szót. Rágyújtott egy cigarettára, közben behozták a kávé, megittuk, de egyetlen szót sem váltottunk. Visszaérkezett a szánkó az igazgatóval, mehettünk.

Meleg takarókba csavartuk magunkat, s a szánkó kényelmes üléseiben alig vettük észre, merre futott velünk a ló. Egész délelőtt nem gondoltunk Erzsó halálára, csak a hangunkban, a nézésünkben, a nevetésünkben volt ott a nyoma, vagy kezünk mozdulatában, hosszú percekig tartó hallgatásunkban. Távoli hosszú utakra emlékeztetett a csupa fehérség, valami szakadékra, valami ismeretlen mélységre. Csak az országút gyér eperfái mutatták az irányt, meg a tanyak otthonos kéményfüstjei. A szél nem fúj, fényesen, naposan fagyott. A fehér rettegés bátortalanná tette Esztert. Mind szorosabbra vonta maga körül a takarót. A ló futásának párája járt át bennünket, annál melegedtünk. Nem kellett nógatni a lovat, egyenletesen, könnyedén futott, a szánkó súlytalanná vált a síkos havon. Nyílt, egyhangú fehér térség vett körül bennünket, a távoli erdő is ködbe burkolva egyenlítőddött ki a hó felületével. Letértünk az országútról, a behavazott dűlőutak nem mutattak irányt. Volt ennek a száguldásnak az éles fagyon át egy közénk telepedett fekete visszahatása is: egyetlen szóval sem említettük, de mind közelebről éreztük, hogy farkasok bújtak meg a hó kis dombjai mögött s csak várják most a pillanatot, hogy ránk támadjanak. A ló horkantásai is erre figyelmeztettek bennünket. Közelünkben vannak a farkasok. Persze, ha józanul gondoltunk volna arra, hogy már évek óta nem láttak farkast a környéken, könnyen megszabadulhattunk volna ettől a nyomástól. De miért kerestük volna a felmentést? A felmentés éppen annyi veszéllyel, fájdalommal jár, mint maga a büntetés.

Ritka puska lövések dörrenését hallottuk néha. Azután a kutyák ujjongó ugatását.

„Vadászok járnak arra”, mutatott Eszter az erdő környéki utolsó tanya felé.

Az egyik tanya közelében a konyhafüst édeskés fanyar illata tört ránk.

Valami kiáltást is hallottunk.

„Errefelé is emberek vannak”, mondta Eszter.

„Menjünk a legelő felé?” kérdeztem. „Arra nincsenek.”

„Mindegy.”

A tanya ablakában kerek gyerekarcot láttunk meg. Csillogó szép

szemével követte a szánkó suhanását. Eszter sokáig nézte az ablakot. Vissza is fordult.

„Ha bemennék, talán megengednék, hogy felmelegedjünk”, mondta.
„Ismerem őket.”

A konyhafüst otthonos illata még sokáig kísért bennünket. A ló sem futott már annyira zavartalanul, feltűnhetett neki, hogy céltalan a futása, mert elhagytunk magunk mögött minden tanyát.

„Bemehetnék”, mondta újra Eszter.

„Lassan úgyis vissza kell mennünk”, válaszoltam.

Újabb lövések az erdő felől. A ló arra futott. Az egyik magányos fa mellett hamarosan mintha egy sapkájával felénk integető ember jelent volna meg. Köd vette körül, még nem láthattuk világosan; a mellette lévő fa merev, kővé fagyott fekete ágai verték át a tejszínű ködöt, és festették holttá a nagy, szürke égboltot; megdöbentett bennünket a fa, még sejtelmesebb remegéssel az ismeretlen hívogatása. Talán nem is nekünk integetett? Talán meg sem jelenhetett olyan váratlanul, de olyan végérvényes szilárdsággal ott a fa mellett az az emberformájú lény? Talán csak látomás az egész? Reménykedve néztem körül: a köd még nem fedte el egészen a rétet, csak a tanyák körül szürkült el a hó nagy fehérsége. Ha sűrűbb lett volna körülöttünk a köd, ha ködfelhőbe futott volna a szánkó, talán elfogadhattuk volna a pusztá látomás felmentését? Bizonyos, ha elénk kerül egy ember, ha meglátjuk messziről az alakját, vagy csak felfedezzük magunk előtt, hogy kilép mondjuk egy fa mögül, ahogy felemelkedik egy dombhátra, ahogy végigmegy a havon, vagy valami más szintéren; ahogy elénk lép, bármilyen messze van is tőlünk, megérezzük, nem lehet másként tenni, az nem lehet, hogy ne érezzük meg, hogy valamit elvár tőlünk az ember, akár segítséget, akár egyetlen szót, akár csak annyit, hány óra van. Talán ez az ember is csak annyit akar tudni, hogy hány óra van, vagy be lehet-e utazni a városba, vagy hogy milyen nap van, hányadika... Megkérdezhetné tőlünk talán, hogy mi járatban vagyunk, vagy arra is gondolni lehet, hogy meg akarja osztani velünk a gyorsforralón épp elkészített forró teáját, vagy csak pálinkával akar kínálni. Az is meglehet, hogy megörült nekünk az ember, pusztán csak annak, hogy mi is erre járunk, hogy megközelítettük azt a teret, azt a vidéket, amit csak rettegve járhat be egyedül. Vagy haza akar menni, s könnyebb lesz számára, ha megkér bennünket, fogadjuk fel a szánkóra. A ló mind gyorsabban futott, vagy csak nekem tűnt így? Eszter nyugtalanul kémlelte a fa környékét. Senki más nem volt ott, csak az az idegen. A fának nem lehetett árnyéka, olyan egyenletes, egysíkú volt a világosság körülöttünk, olyan túlvilági tán, mint csak télen tud lenni, télen, amikor nem lehet megkülönböztetni, mi világít jobban: a szürke, egyenletes égbolt, vagy maga a hó körülöttünk. A délelőtt folyamán ejtett nyomokon kék árnyék húzódott meg mégis. Talán még nem sötétedhet be. Eszter szorosabbra húzta maga körül a takarót, összébb vonta magát, mintha mi a szánkón lassan zsugorodnánk, az idegen, aki hívott bennünket, meg mintha növekedne, lassan már annyira megnő előttünk, hogy eltakarja az égboltot, elfedi a hóba ködlött erdő tiszta fagyát... A ló felhorkant, mintha megbotlott volna, megtorpant egy pillanatra, de nem állt meg, csak elvesztette a futás ütemét, talán vissza sem nyerheti többé. A fejét is magasabbra emelte, izgatottan hallgatózott.

„Talán farkast löttek a vadászok?“, kérdezte Eszter. „Megtörténhet, hogy lemerészkedtek a hegyről és most befellegzett nekik... Hallottad az imént a lövéseket?”

„Nincsenek farkasok. Erre nem járnak farkasok. Csak kóbor kutyák. De azok is mind ritkábban. Kiirtották őket.”

„Az ősszel is találkoztunk egyvel.”

„Megfutamodott.”

„Amikor megdobáltad. De csak követett bennünket. Hiába dobáltad meg.”

„Mégis eltűnt.”

„Ezek talán lelöttek valami veszett példányt.”

„Minek kellenénk mi nekik?”

„Csak hogy eldicsekedhessenek.”

„Mi van a lóval?“, kérdeztem inkább magamtól. „Mintha lesántult volna. Megtorpant már néhányszor.”

„Nem sántult le”, mondta Eszter, és ezzel véget vetett a beszélgetésnek. Elhúzódott tőlem, pár pillanat múlva észrevettem, hogy a gyep-lőszárral bajlódó kesztyűs kezemet figyeli, azután meg végigméri a karom hosszát, és csak fenn a nyak környékén nyugszik meg egy pillanatra a tekintete. Mind közelebb értünk a fához. Az idegen, mintha el sem mozdult volna a fa mellől, úgy állt ott földbe gyökerezett lábakkal, már láthatta, hogy felé sietünk, nem is integetett.

Amikor egy idegen felé úgy kell rohanni, mint a bajba került jó barát felé, szinte kötelező, törvényszerű, hogy az idegen rossz hírt közöljön velünk. Az apám is így érthette az isteni sugalmat, ahogy az anyám később megfejtette. Hírnököt látott a golyóban, ami átvágta, átllyukasztotta a legszentebb ereklyét, a családi fényképet. Mert menni kell a várakozó idegen felé, ezt nem lehet csak úgy elhessegetni magunktól, nem ismerem, mi közöm hát hozzá. Nem, nem lehet...

Mert ahogy megjelent az idegen a fagybameredt fa mellett, mindketten, Eszter is, én is, talán a ló is azért horkantott fel olyan idegesen, felismertük az idegen mozdulatában azt a vonzást, ami ellen nem tehattünk semmit: menni kellett feléje, nem szabadulhattunk mágneses köréből. Igaz, vannak emberek, akik maguk is, egyszerű megjelenésükkel, tartásuk természetességével gazdagodva, képesek mindenkit bevonni bűvkörükbe. Vannak, akik istentől megáldott hipnotizőrök. De most nem lehetett ilyen közönséges a megoldás. Mert volt az idegen hívó mozdulatában valami az ördögi hírnök könyörtelenségéből: az istenek, a gyávák, a nagy indulatok véres hírnökének lesújtó suttogásából. Amíg az idegen felé futottunk, ki kellett volna használni a távolságot a megnyugvásra, a felkészülésre, hogy okosan, nyugodtan fogadhassuk a hírt, amit közölni akart velünk. Mert később tudtuk csak meg, hogy nem volt indokolatlan a rettegésünk.

„Lehajolt”, mondta Eszter.

„Talán elejtett valamit.”

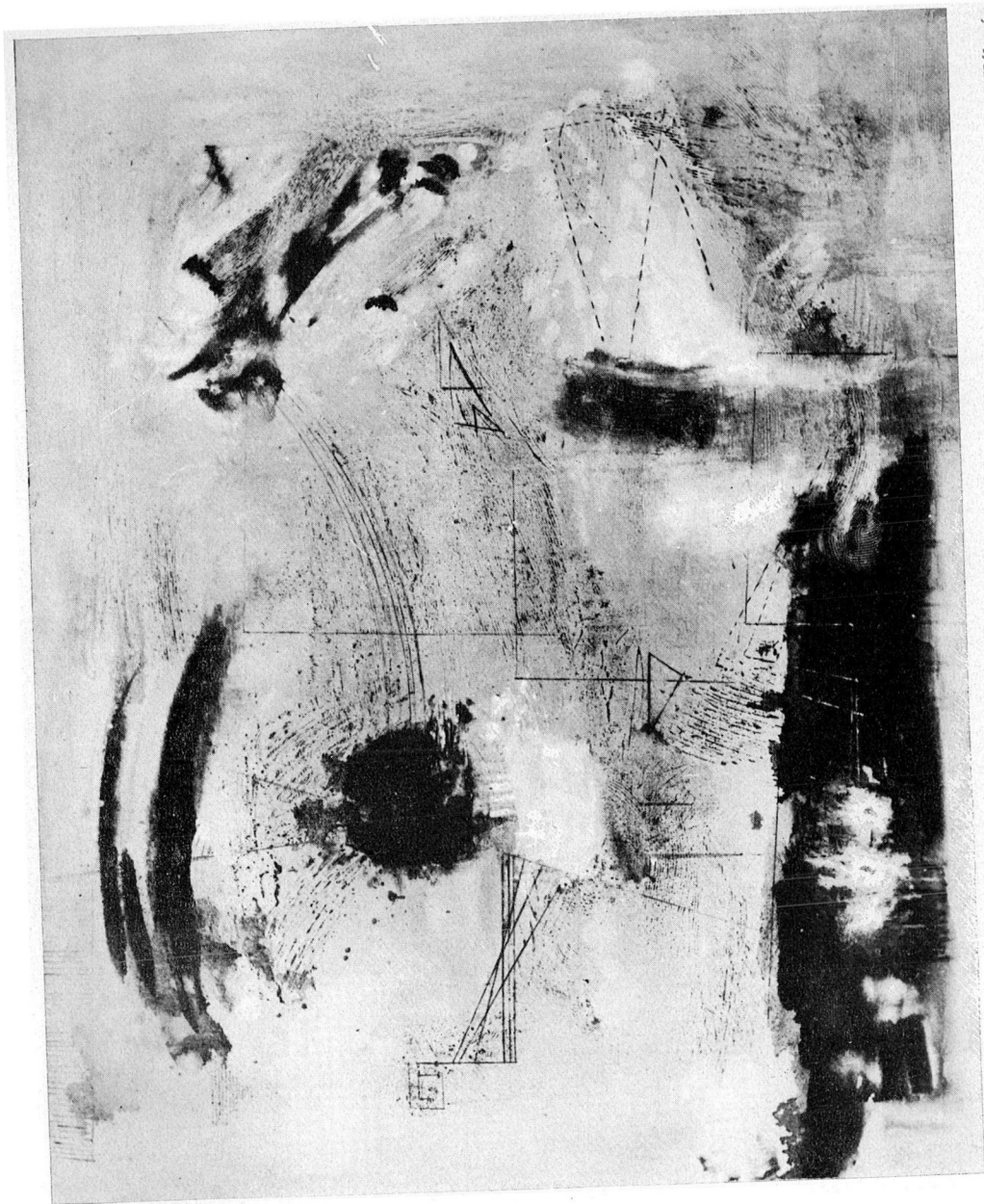
„Most már biztos benne, hogy feléje megyünk.”

„Sokáig van lent.”

„Bajlódik valamivel.”

„Mi közünk hozzá?”

„Most visszafordulhatnánk. Nem látná meg, hogy visszafordultunk, s azután már integethetne.”

A ló lelassított. Hiába sürgettem, csak lépésben ment tovább. A hó is mélyebb volt errefelé, talán letértünk a dűlőútról is és mélyebbre süpped a ló patája a hóba.

„Mégvádolhatna bennünket.”

„Mivel?”

„Az ég tudja”, mondja Eszter. „Csak úgy mondom, igazat akarok adni neked, hogy nem fordultunk még vissza.”

A ló most mégis futásra adta a fejét, de fáradt is lehetett már, lassabban haladtunk előre. Közben felegyenesedett az idegen is. Most már az arcát is láthattuk, de nem ismertük fel. Intett újra. S éppen ez a mozdulat, ez az utolsó hívás figyelmeztetett bennünket arra, hogy itt valamit tenni kell, hogy itt szükség van ránk, nem hiába hívtak ide. Egy pillanatra még büszkeséggel töltött el ez a gondolat, de már ekkor keserű mosollyal gondoltam a buzgalmamra. Sohasem tartott sokáig az, hogy komolyra vettem a küldetésemet, de most váratlanabbul, a szokottnál gyorsabban tűnt el a megvetett melegség, az, hogy egyszerűen, egy alkalmas pillanatban hasznos lehetek, szüksége lehet rám valakinek, mindegy, hogy hogyan, legalább a rosszat, a bűnt osztva meg velem. Sokáig nem tudtam megfejtetni, hogy mi okozhatta ezt az állandó elutasítást, azt, hogy soha semmit nem voltam hajlandó komolyan venni. Idegesített, és szinte szörnyülködve húzódtam vissza mindig, ha valaki úgy közelített meg, mint az igazgató vagy valamelyik tanárom, hogy, kérem szépen, önnek, vagy neked komoly dolgokat kell elvégezned, vállalkoznod kell arra, hogy értékes legyél. Legtöbbször a szemükbe nevettem, ők meg nem értettek, s mert nem akartak még idegenebbé tenni, magukhoz engesztelve ütögették a vállamat, mondván, majdcsak benő a fejed lágya. Könnyű volt ezt elérni, azt, hogy ne hozzanak kísértésbe megbízásokkal, amikor csak úgy általában beszélgettünk, amikor arra kértek, hogy hallgassam meg őket, de mit tehettem akkor, ha valami olyan ágrólszakadt szerencsétlennel találtam szembe magam, akinek élete egy súlyos pillanatában igazán szüksége volt rám. Mit mondjak most ennek az idegennek? Vele szemben nem tehettem úgy, mint az igazgatóval, amikor... Ő csak intett felém, és nekem el kellett fogadnom a hívást. Eszter megnyugtatót afelől, hogy nem vár tőlem segítséget, nem is volt rá sohasem szüksége. Amire képes voltam, annyit mindig megadtam neki, többet hiába kért volna, mint amennyi kitelt tőlem. Nem, sohasem éreztem lelkiismeret-furdalást ezért. Eszternek az az előnye volt velem szemben, hogy az ő tapasztalatai bölcsebbek, gazdagabbak voltak az enyéimnél. Mert ha történt volna velem annyi, mint Eszterrel, ha láttam volna annyit, mint amennyit ő látott, ha egyszer is bevitték volna, mint ahogy őt bevitték, ha egyszer is vallattak volna... Mindig elámulva hallgattam a visszaemlékezéseket, az ünnepnapokon tartott, a fiatalság részére külön mozgalmassá tett, filmvetítésekkel és magnószalagokkal díszített evokációkat, melyeknek az a szent feladatuk volt, hogy cselekvésre, helytállásra buzdítsanak. Nem értettem. Hogyan lehet egyáltalán tartalmassá tenni valakit csak azzal, hogy elmúlt idők nagy fájdalomairól, szenvedéseiről, holtakról és élőkről megbocsáthatatlan pátosszal a legigazibb, legvalóságosabb történeteket közlik?

Újra, még egyszer felegyenesedett az idegen. Levette a sapkáját, és most úgy intett felénk, mintha sürgetne bennünket.

A melegbe öltözött idegen gesztusa mintha felébresztett volna bennem valami sajnó érzést: nem tudok segíteni rajta.

Eszter figyelte meg rajtam és hívta fel a figyelmemet arra, hogy néha, bizonyos körülményekben különös arckifejezést öltök, a tehetetlenségnek, a teljes elanyátlanodásnak undorító vonásait veszem fel. Valami nevetséges görcsféle fut végig ilyenkor az arcomon; lényegében egészen kifejezéstelenné válik az arcom. Magam is jól tudtam ezt. Csak azt nem, hogy meg is mutatkozik rajtam. Arra nem gondoltam, hogy a rút arcokon mindig valami belső rondaság teremti meg a jellemző vonásokat. Nem védekezésképpen mondtam el Eszternek akkor, s ezt bármikor megismételhettem volna neki, hogy számomra bizonyos értelemben azonos az arcnak a külső vonása azzal a pillanattal, amit a szív, a tüdő, a gyomor él át egy pillanatban. De azt is tudom, hogy az ilyen megnyilvánulások nem valami ragyogó képességről árulkodnak. De ahogy közelebb értünk az idegenhez, mindinkább szembetűnt az, hogy a mozdulataiban valami megdermedt nyugalom van, valami visszafojtott félelem, ami minden pillanatban, ha felszakadna valahol a gát, örült farkasordításba törne ki, belevonítva a szürke égboltba.

Ez volt az idegen ember gesztusának a tartalma.

S a magam döbenete, hogy nem segíthetek rajta, azt jelentette, hogy nem tartozom a jelen pillanat arcképcsarnokába. Minden pillanatnak, minden órának megvan a maga határozott, megváltoztathatatlan arcképszüksége, minden kis zugban mindig érdekelt emberi arcok jelennek meg, s az arcok viselői ott alapos, fontos munkát végeznek: a pillanat nem lehet meg, a zug sem, anélkül, hogy a legmegfelelőbb arcképet viselő test tevékenységéhez ne tartozna. S mit kezdhetek most, mit mondhatok az idegennek, a szemmel láthatóan kétségbeesett, szorítóba került idegen embernek, ha másra nem érzek magamban képességet, mint hogy a meghívott, a kirendelt néző szerepét vállaljam. Ha valóban történt valami, ha pillanatok alatt valami egészen lényeges kérdés felett kell döntenem, élet és halál, születés és elmúlás felett, akkor hogyan viseljem el a néző szerepét anélkül, hogy ne legyek magamnak is, másoknak is megvetendő, utálatra alkalmas lény? Hogyan viseljem el azt a beteljesedett, legmegrázóbb kérdést, hogy mi lesz a sóval, ha elveszti az ízét; ha valóban történt valami...

„Elkéstek”, mondta az idegen, amikor megálltunk mellette. A fa törzséhez kuporodott, sapkáját a szemébe húzta. „Elkéstek”, ismételte meg. „Korábban kellett volna jönni. Nem is ismertem.”

Alig néhány méterre tőle egy hóval borított ember feküdt.

„Meghalt?”, kérdezte Eszter közönyösen.

„Elkéstek”, válaszolta az idegen.

„Ismeri?”, kérdezte újra Eszter.

„Nem ismerem. Most láttam először.”

„Mi történt vele?”

„Meghalt”, mondta az idegen egyszerűen, s csodálkozva nézett fel ránk, még mindig a szánkón ültünk, mozdulatlanul. „Elkéstek!” A hangja most már fenyegetően hangzott, hátát a fa törzsének vetette, úgy nézett ránk, mintha valóban felelősek volnánk az ismeretlen haláláért. Kihívóan viselkedett, de csak a maga szorongásától igyekezett megszabadulni. Ha elfogadtunk volna valamit is abból a fájdalomból, amit pusztán egy ember halálá kelt bennünk, pusztán a látvány, akkor

odahúzódhattunk volna az idegen mellé s elsirathattuk volna az ismeretlen halálát. „Későn érkeztek”, ismételte az idegen. „Elkéstek.”

Eszter leugrott a szánkóról, a ló megrettent, néhány lépést tett előre.

„Nem várhatunk, megfázik a ló...”, mondtam.

„Sietnünk kell”, mondta Eszter az idegennek.

„Kimelegedett a ló”, mondtam.

„Mégis elkéstek”, mondta az idegen.

„Csak véletlenül jártunk erre”, mondta Eszter.

„Csak véletlenül”, ismételte meg az idegen.

„Csak sétáltunk”, mondtam.

„Elkéstek”, ismételte az idegen.

Eszter megállt a holttest mellett. Várakozott, majd lehajolt hozzá. Sokáig nézett a holttest arcába.

„Péter...”, mondta, amikor felegyenesedett.

„Péter?”, kérdeztem.

„Péter...”, mondta Eszter.

Újra lehajolt. Majd felállt lassan, indult az erdő felé, de néhány lépés után megállt, és görcsösen nevetni kezdett. Nevetése keserűen csengett. Az egész testét rázta a nevetés.

„Be kell vinni”, mondta az idegen.

Leléptem a szánkóról.

„Segítsen”, mondtam.

„Be kell vinni”, mondta.

„A lábánál fogja meg”, mondtam.

Feltettük a holttestet a szánkóra. Az idegen apró termetű, idős ember. A puskáját otthagya a fa mellett. Mozdulataiban nincs semmi az arcán felismerhető félelemből. Szenvtelenül tett-vett a szánkó körül, betakarta a holttest lábát, szalmát húzótt arcába, igyekezett keresztbe fenni megmeređt karjait. Azután visszament a fa mellé, újra leguggolt, hátát a fának támasztotta, valamit mormolt, talán imafélét, ki tudja.

Eszter visszajött. Arcán könnycsepp futott végig.

„Nevetséges”, mondta.

„Mi?”, kérdeztem bambán.

„Nevetséges”, ismételte meg. A könnycsepp újra végigfutott az arcán. A vállára esett. Megfagyott néhány pillanat alatt.

„Mennünk kell”, mondtam.

„Talán meg sem halt”, nevetett Eszter.

„Mozdulatlan.”

„Csak mozdulatlan.”

„Ennyi is elég.”

„Elég.”

Az idegen is felszállt. Mintha ügyet sem vetett volna rá, a holttest mellett foglalt helyet. Puskáját a kezében tartotta, arra támaszkodott. „Valami csavargó lehet”, mondta, amikor elindultunk.

Eszter fagyosan, zárkózottan ült mellettem. Kis idő múlva cigarettát kért, rágyújtott. Megkínáltam az idegent is, de nem fogadta el.

„A többiek elmentek, azt mondták, visszajönnek majd, de egész délután hiába vártam rájuk”, mondta.

„Mikor halt meg?”, kérdeztem.

„Nem tudom.”

„Akkor miért mondta, hogy elkéstudunk?”, kérdeztem meglepetten.

„Elkéstek”, mondta az idegen.

Azután néhány perc múlva újra:

„Gyorsabban is ideérhettek volna.”

„Senki sem szólt...”

„Azt mondták, bemennek és kiküldenek valakit.”

„Senkivel sem találkoztunk.”

„Akkor miért jöttek erre?”

„Sétáltunk.”

„Siethettek volna.”

„Semmiről sem tudtunk.”

„Ismerik?”, kérdezte kisvártatva az ember.

„Nem.”

„Valami nevet mondtak.”

„Nem mondtunk!”, kiáltotta Eszter.

Péter mindig ezt emlegette: „O Herr, gib dem seinen igenen Tod, das Sterben, das aus jenem Leben geht”. Lassan, skandálva ejtette mindig a szavakat, néha dallamosan is, mintha énekelné. Furcsán viselkedett mindig, amikor a nagy költő szavaihoz fordult segítségért. Különbösen is mindig valamiféle idézetre támaszkodott. Mintha mások szavaitól várna az ő szavai számára is teljességet, igazságot. Móli Péter barátokozott közülünk mindig legfurcsábban a halállal. Nem vette komolyan. Nevetett mindig azon, ha valaki közülünk elérzékenyedett valami halálhír felett. A nyurga Lacinak volt mindig szokása, hogy elolvasta a tartományi napilapban a halálhíreket és a köszönetnyilvánításokat. Néhány izgalmasabb szöveget megtanult fejből is, és elszavalta nekünk. Móli Péter élvezte mindig legnagyobb odaadással. „Szellemes fiú”, mondta jó néhányszor Laciról. Amikor velünk volt, ritkán, nagyon ritkán, mindig talált valami ürügyet arra, hogy megmozgassa Lacit, hogy rávegye egy-egy szavalatra. Az volt a meggyőződésünk, hogy Móli Pétert semmi más nem érdekli mindebből, csak az a karikatúra, amivé Laci változtatta ezeket a szavakat.

„Miért gondoltál Péterre?”, kérdeztem Esztertől.

„Nem tudom.”

„Kétszer is kimondtad a nevét.”

„Talán, mert már megint bevitték.”

„Mi van vele?”

„Megismétlődött.”

„Hova vitték?”

„A kórházba?”

„Nemrég jött vissza.”

„Az ősszel is volt bent egy hónapig.”

„Úgy látszik, mégis veszélyes.”

„Jobban lesz.”

„Miért gondoltál rá?”

„Mert bevitték...”

„Mindegy...”

Egyre gyorsabban futott velünk a ló. Esteledett. A rét fölé gyöngököréteg emelkedett, elérte már az első tanyákat is.

„Siessünk...”, mondta az idegen.

Fázott talán, vagy egyszerűen kényelmetlenül érezte magát a holttest mellett.

„Jönnék”, mondta kis idő múlva.

A tanya felől egy terepjáró kavarta fel a havat.

Amikor a közelünkbe értek, átvették a holttestet meg az idegent, és a város felé hajtottak.

Megkérdezték, hogy nem ismerjük-e a holtat.

Csendesen válaszoltunk.

A vadászok, ketten jöttek a terepjáróval, meg az idegen furcsán néztek vissza felénk, amikor feltűnt nekik, hogy sokáig nem indultunk el utánuk. Már egészen eltűntek a ködben, amikor nógatni kezdtem a lovat, és lassan elindultunk. A tanyák felé hajtottunk, majd rátértünk az országútra, és ekkor a ló is felgyorsította az iramot, már sejthette, hogy hova megyünk. A köd egyre sűrűsödött, mind hidegebb lett s mind nagyobb a csend. Most már semmit sem láthattunk, csak az országút fái vezettek bennünket. De közel jártunk a birtokhoz. Az egyik tanyáról egy nagykendőbe burkolt asszony futott ki hozzánk az útra. Leálltunk, nem tudtuk, mit akar. Csak annyit kérdezett, hogy láttuk-e a holttestet. Igennel válaszoltunk, s akkor az asszony lassan siránkozni kezdett. Nem lehetett hozzátartozója, csak híre ment gyorsan a tanyák között, hogy az erdő közelében egy ismeretlen ember tetemére akadtak a vadászok, néhányan igyekeztek megfejteni a rejtélyt, ez az asszony is arra vállalkozott, hogy megtudja az ismeretlen kilétét. Nem tudtunk neki közelebbi felvilágosítást adni. „Annyian csavarognak”, mondta az asszony. „Szegények”, siránkozott halkán, s csak állt a szánkó mellett. Nem indulhattunk el mindjárt, ki kellett várni amíg az asszony elsőnek indul a tanya felé. „Istenkém, atyám”, tördelte vörösre fagyott ujjait az asszony. „Szegény, olyan egyedül...” Eszter igyekezett valami megnyugtatót mondani az asszonynak, de az csak siránkozott, végül mintha most látott volna csak meg bennünket először, mintha eddig nem is lettünk volna itt, csodálkozva és megdöbbenve nézett ránk. „Nem, nem ismertem én sem, ki tudja, ki lehetett az, annyian csavarognak...” Mentegetőzni kezdett az asszony, mintha attól tartott volna, hogy kérdőre vonjuk, hogy felelőssé tesszük, pusztán csak azért, mert ilyen leplezetlenül siránkozik egy idegen halála felett. Eszter kihajolt a szánkóból, és megsimította az asszony kendőjét, de az ettől a mozdulattól még inkább megijedhetett, mert gyorsan hátrálni kezdett a tanya felé. Szoknyája felsöpörte a havat. „Nem, nem ismertem...”, ismételte el néhányszor. Elindultunk. Vissza sem néztünk az asszony felé, de néhány lépés után még felhangzott néhányszor idéltlen siránkozása. Zavart szótlanúságot ültetett közénk az ismeretlen asszony. Fekete, súlyos alakja ott lebegett körülöttünk, hangja elkísért, bármire gondoltunk is. Nem, nem lehet azt megbocsátani senkinek sem, ha meghal... Igaza volt Péternek mindig, mindig igaza volt, hogy szörnyű nevetségés és buta, ha valaki meghal és elsiratják. Részvétet csak az élőkkel szemben érezhet az ember. Ha meghalt, akkor már nincs, akkor nincs sírás, nincs részvét, akkor minden fenyegetően üres és gyalázatos. De mért nem tudjuk megérteni és úgy felismerni ennek az ismeretlen fekete asszonynak az érzéseit, mint valami egészen kényszerű jelenséget, mint valami örök érvényű igazságot. Eszter közben mintha megnyugodott volna, mintha felengedett volna benne a látvány panaszos emléke, közelebb húzódott hozzám, megfogta a kezemet is, mintha melengetni akarná, de megéreztem, hogy ez a hirtelen támadt ragaszkodás bevezetés az elidegenedésbe, az eltávolodásba. Sürgettem a lovat, egészen későre járt már, lekéstük az utolsó vonatot. A kastélyban kell tölteni az éjszakát. Újra egy éjszakát. Mindig szabadkoztam attól, hogy má-

sokat is beavassak a titkaimba, különösen olyanokat, akik kihasználnák ellenem a véletlent, a pillanatot. Az igazgató kint maradt, fel kell majd keresnem, s ha ketten leszünk ott a szobában Eszterrel, akkor megint mi mást várhatnak el tőle, minthogy kénye-kedvére kiszolgáltatasson magának. Rossz séta volt ez a mai. Keserű ízt éreztem magamban, újra a sötét jelet láttam meg, azt a zavart, amit a váratlan események, a külső okok beleszólása hívott ki belőlem. A sötét jel meg könnyen elhatalmasodott mindig. Úgy kerített hatalmába, hogy sokszor észre sem vettem, mikor jelent meg, mikor tört be a gondolataimba, csak egyszerűen idegessé tett, vagy természetellenesen nyugodttá, közönyössé. Ha a szobámban voltam, akkor a bútorokból, a sarkokból, a falak repedéseiből jelent meg a sötét jel, onnan indította meg mindig sikeres, mindig győztes támadásait. Ha kint voltam, akkor elég volt egyetlen fa, egyetlen bokor, göröngy, vagy kődarab, hogy veszettül egyedül éreztem magam, hogy legyőzzön a sötét jel. Igyekeztem legyalulni magamról a tárgyaknak ezt a kihívó hatását, de mire sikerült volna, átvették a tárgyak szerepét az emberek, rendszerint idegenek és ismeretlenek, akik képesek voltak arra, hogy felelőssé tegyenek minden ok nélkül, hogy győzelemre segítsék bennem a rontást. Az idegen vadász, az ismeretlen ember teteme, a fekete kendőbe burkolt asszony mintha elvarázsolt volna, mintha élesen kisugárzó hatásuk valami ismeretlen vegyi átalakulást váltott volna ki a sejtjeim között, zsibbadást éreztem a homlokom körül, zavart az ujjaim között, beteges kiütéseket a bőrömön. Máskor a tárgyak, megint máskor a színek meg az ízek voltak ilyen hatással rám, azok tettek felettébb érzékennyé, felettébb hiszékennyé, azok varázsoltak el. Az utóbbi időben a tárgyak szerepét az emberek, az ismeretlen arcok öltötték magukra. Tizenhat, meg tizenhét, meg tizennyolc éves voltam, amikor az arcokat vizsgáltam, amikor a járókelők szemét figyeltem, amikor a nyakukat és hajukat tanulmányoztam. S amikor felfedeztem valami rendellenest rajtuk, akkor váratlanul nagyon magányosnak éreztem magam, mert tudtam, hogy az lehetne a hivatásom, hogy segítsék rajtuk, hogy elősegítsem őket, hogy kiszabadítsam őket a szégyenükből. De lassan magamra öltöttem a szégyenüket, átvettem a bajukat, a betegségüket, én lettem helyettük beteg, nekem járt ki a szégyen csapása. Mert nem hittem már a küldetésemben. Arra kellett volna talán vállalkozni, hogy valamivel behelyettesítsem a küldetést, hogy valamivel elejét vegyem a félresikerült hivatásnak, hogy valamit a hazugságból igazsággá képezek át? Nem én volnék az egyetlen. Nem velem történne meg először, hogy teljes meggyőződéssel, teljes hittel a hazugságot válasszam hivatásnak. Az apámra gondoltam, aki képes volt, helyettem is talán, leküzdeni magában a hazugságot, a maga becsületével és tudatával keresni az igazságot, de meddig bírta volna? Igaz, fanyar szájjal gondoltam mindig arra, hogy lényegében megnyugtat, hogy olyan hülyén vészett el, hiszen mi történt volna vele később? Annyi példára mutathatnék, amit nem kívánhatok meg az apámnak, még az emlékének sem. Elveszthette volna egy pillanatra a fejét és akkor, ha végül is rádöbbsent volna, ha ráismert volna egyáltalán a hazugságára, arra, hogy a nagy igyekezetben a korai igazságot, a korai ideált hazudtolta meg, mert nem minden úgy történt, nem úgy folyt le, ahogyan azt elképzelte, ahogyan azt megálmodta. De felelőssé tudta volna magát tenni ezért? Nem tudom, nem vagyok biztos benne. Őt is elvakíthatta volna az, amire nem számított, amihez nem szokott

hozzá, ami őt is megronthatta volna. S ha példaként emlegetik, akkor csak azért teszik, hogy beárnyékolják az ellentétes példákat... Lukács mondta, amikor megvertük az újságíró: „Nem az apád emléke miatt, hanem azért, mert aljas céljuk volt vele...”

Az apámat is elvarázsolhatták volna a tárgyak, az emberek, az ízek... Különösen azért, mert ő legalább egy pillanatban valóra válva láthatta a küldetését. S utána?

A rontás rajta is fogott volna?

Nem tudom eldönteni.

Rontás — ez annyit jelent, hogy megrontani valakit. S nem a rontás a kérdéses, a módja vagy a föltétele, mert az megvan, az adva van, az itt van előttünk, letagadhatatlanul, végérvényesen, az a realitás is, a kényszer is, a lehetőség is. A rontás módját és feltételeit nem tudom elvitatni, azt senki sem tagadhatja le. Az, ami még mindig kérdéses, az, ami a legtöbb bajt szüli, az a rontás, ami bennem van, amire rákényszerít az ismeretlen vadász, az idegen holttest, a fekete kendős aszszony... S Eszter?... Ettől már félni kell. Ez már szakadék, ez már valóra vált veszély. Magam vagyok a rontás, meg sem fogalmazhatom másként, csak úgy, hogy ÉN. Örök ismeretlen a rontás, amivel szemben sem az ész, sem a szív nem elég erős, hogy legyőzze. A rontás, a baj, a varázslat, a rossz álom, a csökkenés... az megvan.

Nőttünk, megnőttünk, ez a rossz séta is emelt rajtunk valamennyit, s éppen a növekedéshez kellett a rontás, hogy megértesse velünk: ha igazán nővünk, elnövünk egymástól.

Más hajtás hoz termést.

S csak mentünk tovább. Eszter nem tartotta már a kezemet, úgy ment mellettem, mintha csak a kíséretem lenne, mintha másra nem is vállalkozna, mint arra, hogy elkísérjen erre az útra, hogy velem legyen, ameddig az erejéből telik, hogy visszavonuljon mindjárt, mihelyt alkalmasnak látja a pillanatot, mihelyt aránytalanná válunk egymáshoz. A gát felé még úgy mentünk, mintha semmi el nem választhatna bennünket, mintha minden sejtünk, minden gondolatunk csak a nagyszerű hajszálcsovesség gyógyörüségét példázná bennünk. Úgy mentünk ki a gátra, mintha semmi, valóban semmi el nem választhatna bennünket, mintha nem létezne idegen test, ami közénk kerülhetne, s este úgy jöttünk vissza a városba, mintha nem is létezett volna az a természetes közvetlenség, az a végérvényesnek hitt közelség közöttünk. Ahogy jöttünk vissza a városba, csak a lépteinket figyeltük, az már nem volt biztos, hogy ugyanarra gondolunk. Létezhetett valami azonosság a gondolataink között, de ez inkább a nyugtalanság volt, mint az áhított és a látszólag megszerzett nyugalom, biztonság. A lelassított léptek üteme visszhangzott a hosszú, üres utcában, a fák alá besodródott a sűrűbb éjszaka, a házfalak mentén néhol megvillant az ablakok üvege, néhol kihallatszott a nyugodalmas alvás. Lépteinket nem mértük össze, csak tartottuk a lépés hullámhosszát, ha gyorsítani kellett volna, hiszen lassítani már nem lehetett, akkor végérvényesen lemaradtunk volna egymás mögött, a hullámhossz megszűnt volna azonos lenni. Így nem is vártunk másra, mint hogy egyikünk elvétí az ütemet, s akkor mindennek vége szakad, vége szakad ennek a nagyszerű lassulásnak, ennek a szeretett kapcsolatnak. Mit kezdhettünk volna mást, már az első pilla-

natban, mint hogy küzdjünk az ellen, ami megkülönböztet, ami átváltoztat bennünket. Mert ha megváltozunk, ki biztosít, hogy a legkedvesebb is velünk változik; ha a változás csak úgy jönne, minden előzetes bejelentés, minden előzetes történet, esemény vagy kényszer nélkül... Persze, furcsán éreztem magam, amikor szembe találkoztam mindazzal, ami soha semmit nem jelentett számomra, ami idegen volt és fölösleges mindig. Furcsán, mert mit kezdhettem volna azzal, ha elhalad mellettem valaki, akivel szót tudtam még tegnap érteni, s aki ma már, mert egy lépéssel előttem, vagy mögöttem jár, az idegennél is idegebb? Nem vagyok szakember. Hányszor mondtam már magamnak, hogy nem vagyok az álmok, a képzeletek, az illúziók, a hangulatok megoldásának szakembere. S mégis mindig arra vállalkozom, hogy szembenézzek azzal, ami minden bizonynal győzedelmeskedik majd felettem. Mert a változásunk nem eredményezne mást, mint eltávolodást. Miért kerülnénk közelebb, még közelebb egymáshoz, mikor végül is csak oda jutnánk, hogy egy időre elodázzuk, néhány napra vagy évre kitoljuk a távolodást, a kihullást, a meddőséget. Másra képtelenek volnánk. Nem magunk rontottuk meg magunkat, csak elfogadtuk a rontást, a hajléktalanságot, a pusztulást. A füzek alatt, ébredés után úgy kaptam bele, szilaj, megtéveszthetetlen remegéssel, a magány értelmezésébe, mintha friss, vérbő húsba martam volna a körmeimmal, a fogaimmal. S úgy indultam el onnan, hogy vezekelni megyek, hogy azt mondom, Móli Péter tanított meg rá, Uram, add meg mindannyiunk halálát, ahogy megadod mindennapi kenyérünket, ahogy megadod mindennapi álmunkat és tisztulásunkat, add meg, Uram, a pusztulást, a legszebb pusztulást, hogy legyünk szép halottak, fiatal, szép halottak, add meg mindannyiunknak az ő halálát, az egyedüli halált, az élethez járulót, mindannyiunk életéhez járuló mindennapi halálunkat... S mit tehettem mást, mint hogy anyám mellé ültem és szőlőt szemezgettem. Egyszerűnek éreztem a fohászatot és egyszerűnek azt, amit tettem. Mást nem kérhettem volna, másért nem imádkozhattam volna, hiszen olyan közel jártam ott a folyó sodrásában a mindennapihoz, hogy még a fogát is láthattam... Mást nem tehettem volna, mint hogy elfogadom a kihívást, beleegyezek abba, amit felkínált a pillanat, és kiszélesítem, kibővítem hosszúra és távolra ezt a pillanatot... Nem várhattam el és nem követelhettem mást, mint amit megtehettem, amire képes voltam: nőni, növekedni s egyszer elfonnyadni, kidőlni. S csak azért nőni olyan szilajon, hogy minél szebb fonnyadó virág váljon belőlem. A Rózsa-parkban, ahol először vártunk lányra, ahol először éreztük meg a csók savát, ott figyeltem ősszel a rózsák fonnyadását. Úgy dültek ki mindig, mintha másra nem is volnának hivatottak, mint arra, hogy lassan, szép rendben elhullajtsák a szirmokat, hogy végérvényesen beteljesedjen felettük a növekedés szépsége. Elnézni a rózsaszirmhullajtását, szőlőt, fehér és harmatos szemeket válogatni s megérezni az ízt, az illatot, megköszönni azt, hogy legalább enni tudunk, ez még megmaradt nekünk, ez a tolvajlás. Csak aki így válogat, lehet képes arra, hogy ne maradjon vesztég, mint a bölcsek. Tolvajlással várni be az éjszakát, hullámokat teremteni magunk körül. Hogy eljussanak a hullámok valakihez, hogy valakit ugyanaz a csöpp víz érintsen, ami rajtunk is végigvonult. Nincs más választás. S mégsem tarthatjuk meg, el sem fogadhatjuk maradtalanságunkat a felkínáltat.

Visszautasítjuk, mert csak ezzel tehetünk valamit, valamit, ami már több is attól, amit elgondoltunk.

Elalváskor, amikor imára kulcsoltam az akaratomat, mi mást vártam, mint hogy megjöjjön az éjszaka, elkapjon a megértés fényes nyugalma. Hogy szembekerülhessek végre azzal, amit elfogadtam, hogy a törekvésemben ne legyen más, mint eljutni a szirtre, a legmagasabb pontra, oda, ahova csak az akarat kísérhet el, oda, ahol megszakad a visszafelé vezető út is, ott a test is csak mint árnyék, mint egyszerű fekete vagy szürke felület élhet tovább, oda, ahol az egyetlen szín a hamuszín, esetleg a rozsdavörös... Poláris éjszaka, a test és a szellem nyugalma.

Az anyám csöndes piszmozgását hallottam a fürtök között, lenyeltem az első szemet, megfertőztem magam a melegséggel, azzal, amit nem kaphattam volna meg másként, csak úgy, ha feláldozom érte a szabadságomat. S ha ezt tettem? Mire való akkor az imára kulcsolt akarat? Könnyű volna a lehetelent választani, de nehéz, a legnehezebb létrehozni a választékot, azt a lehetőséget, hogy ne rajtam kívüli dolgok között válogassak, hanem magam teremtem meg a dolgokat is.

Holdfényes tiszta éjszakára ébredtem. Az anyám ült az ágyam szélén.

„Fel kell kelned”, suttogta.

„Már? Korán van?”

„Indulnod kell”, suttogta még halkabban.

...

„Becsomagoltam mindent, ott a tiszta fehérneműd, a kalácsot külön tettem, egy üvegbe pálinkát is, ha fáj a fogad, jót tesz, tele van a táskád, minden benne van, az apád képét is beletettem, odacsomagoltam kettőt a nyakkendői közül is, viselheted, minden ott van...”

Így búcsúztunk sokszor. Mindebből nem érttem mást, csak annyit, hogy rosszul érzem magam, hogy zavar a figyelmessége, hogy fellázít az a melegség, amit felébreszt bennem, hogy legszívesebben megsérteném, megbántanám... Hagyja már abba.

De ha nem tette volna meg?

Különös világosságot várok, különös fényt követelek, valamit, ami körülvesz és kitölt, valamit, amit a magaménak mondhatok igazán.

A tehetetlenek, a meddők siránkozása...

Lukács a maga csöndes nyugalmával, ahogy vasárnap délutánonként lassan szürcsölve itta ki a kávéját, közben csak a cigaretta hamuját figyelte, mindig valami megbocsáthatatlan közömbösség példája volt előttem, mindig a nyugalomnak azt az üres változatát elevenítette meg, amitől annyira rettegettem. De felgyűltek a példák, felerősödtek a gyomok, alkalmatlanokká váltunk, idő előtt lefutottuk a magunk néhány körét... Lukács bölcsessége csak annyi lehetett, hogy mindig az alkalmas, a legalkalmasabb pillanatban tudott elhallgatni vagy csökkenteni az indulatot. Sokszor annyira vitte, hogy úgy éreztem, legalább egy fogfájás kapná el, könnyebb volna elviselni mellette a csöndet, a nyugalmat. De később megéreztem, hogy nem tehettem másként, magam sem tehettem ellene semmit. Ez volt. S ilyenkor, vasárnap délután, a város egészen üres, Laciék a mérkőzésen, mások elutaztak, csak ketten maradtunk, s nem volt rá más mód, mint hogy végigéljük ezt a délutánt. Egymásnak mutattuk meg a csöndet, a bennünk lakozó végtelent, az egyetlen végtelen lehetőségét. Erre voltunk alkalmasak.

Másra alkalmatlanok?

„Hány méter lehet a hirdetőoszlopig?“, kérdezte Lukács.

„Száz, talán még több is.”

A tér üres előttünk. Galambok szállnak fel, azután nyugodtan térnek vissza, a délelőtt kiszórt szemek nyomát kutatják. Valahonnan hosszúra nyújtott kiáltás hallatszik be. A pályaudvar felől néhányszor mozdonyok füttye. Négy óraker harangozni kezdenek.

„Több mint száz”, mondta Lukács.

„Több.”

Azután kiittuk a kávé, elindultunk.

Pontosan száznegyvenkilenc lépésre volt a kávézótól a hirdetőoszlop. Vigyázva mértük ki.

Hangversenyek, színházi előadások, táncmulatságok, tánciskola kezdők és haladók részére, cirkusz, bűvészműtávkönyvekkel, bárhirdetések vetkőzéssel, mosóporok, porszívók, szivacsok, előadások, úrrepülés, filozófiai szakelőadások... A lehető legnagyobb komolysággal olvastunk el mindent, amit a hirdetőoszlop közölt.

Egy új fajta borotvapenge mellett döntöttünk.

Azután az utcai pissoirba mentünk. A kijáratnál figyelmesen mostuk meg a kezünket, sokáig néztük az arcunkat a légykópéses tükörben. Csak harminckét lépcső mélységben volt a pissoir.

Később a parkban a sétányon megrajzoltuk a pissoirban látott fal fehér és fekete porcelán csempékből álló képét, de nem voltunk megelégedve vele, a csodálkozó sétálók szeme láttára tapostuk el a vonalakat. Azután füttyörészve csak az utcákat jártuk késő estig, éjfélig. hajnalig, reggelig, másnapig...

Megvettem Lukácsot ezért, de nem tehettem mást, ő nem követelte meg tőlem, hogy vele tartsak, azt sem, hogy válaszoljak neki, ha kérdezett valamit, azt sem, hogy egyáltalán figyelemmel legyek iránta, észre sem vette néha, ha más irányba fordultam, ha az egyik utcasarkon elváltam tőle, másik utcatömböt kerültem meg, s nem okozott meglepetést, ha kilométerekkel odébb, egy másik városrészben talákoztunk össze, akkor is úgy folytattuk a sétát, mintha el sem váltunk volna egymástól. S hogy mégis megvettem Lukácsot, ez csak a magam képtelenségét példázta, azt egyszerűen, hogy alkalmatlan vagyok, egyszerűen fölösleges. Én nem éreztem, mint annyian, nem szomorodtam el a feleslegességüket érzők fölött, mint annyian mások, én egyszerűen tudtam, életem szükséglete volt, tiszta tartozéka, rendszere, tudata a fölöslegesség. Reggel ötkor misét hallgattunk minden ájtatosság nélkül a székesegyházban, fél hatkor pálinkát ittunk a piacon, nyolcig rendszeresen a felszállított tengeri halak nagy, síkos testét figyeltük, azután előadásra mentünk az egyetemre, délben ebédeltünk, délután, ha lehetett, aludtunk, este mázskáltunk, éjjel kutattunk valami után, valaki után, s reggelre újra csak alkalmasak voltunk a megtisztulásra, újra alkalmasak a misére.

S mégis megtettünk mindent, amit kellett, senki semmit nem vehetett a szemünkre.

Mire várakoztunk?

Először mentem fel Eszterhez. Nem éreztem magam bizonytalanul, sem feszélyezettnek. A különös csak az volt, hogy közülünk, Lukácson kívül, senki sem járt még Eszternél. Ennyi is elég lett volna ahhoz, hogy zavarban legyek. De az Eszterrel töltött nyár, a nagy napok a folyón, a kert ismerős fáí, a csönd, ami körülöttünk mindennél beszédesebb

volt, az a csoda-idegenség, amit két test között a pórusokon kiáradó virág meg csillagfény hoz létre, elég volt nekem, hogy biztonságban legyek. Meg a döntés.

Eszter két szobát bérelt a park mögötti villaházban, a tető alatt. Kis szobák voltak, a tető bordáit ugyan elfedték, de a gerendákat már nem. Az ablakokat a villa két toronyszerű tetőrészébe vágták, így a szobában napközben is félhomály volt. Már ekkor, első alkalommal megmutatta Eszter azt a nagy szürke falat az egyik ablak előtt, amit csak így nevezett: „Éden”. Meg sem magyarázta miért.

A cementfalat apró szabálytalan repedések futották be. Alig volt nagyobb repedés rajta, vékony szálú, sűrű hálóra emlékeztetett. Nem kezdtek még ki igazán a tavaszi fagyok. Egészséges volt és gazdag a fal. Szürke. Rendeltetéséről semmit sem tudott Eszter. Föltehető, hogy valami félbeszakadt építkezésből maradt itt. A földszinten lakó háztulajdonos csak annyit mondott, hogy itt volt már akkor is, amikor megvette a villát. Alig néhány méter választotta el Eszter szobájának nagyobb ablakát a faltól. Az udvart is két szabálytalan részre osztotta a fal, s úgy látszott, hogy a fal előtt kiszélesedik, szabálytalan háromszöget alkotva a sövénykerítéssel. A sövénykerítés mögött nyurga akácok villogtak.

Azért figyeltem fel az udvarra, mert szokatlan volt. Egészen elütött városkánk szinte szabályszerűen földes, rendszerint felázott vagy kőkeményre taposott fekete udvaraitól. Virágoskertje sem volt. Igaz, a fal és a ház között felszedte a követ a háztulajdonos, igyekezett azt termékennyé tenni, de sikertelenül. Néhány évig próbálkozott, de eredménytelenül. Az elszórt mag nem kelt ki, a palánták elfonnyadtak. Később felhagyott a veteményezéssel, a földet zöld moharéteg lepte el. Ezentúl aztán a háztulajdonos ügyet sem vetett tovább az udvarra. Csak kiült délutánonként a barna karosszékbe, oda a fal elé. Mindig a hűvösben ült, igaz, ott volt mégis a legmelegebb, mert megszorult a nap a fal és a ház között. De ahogy múltak az órák s lassan szűkült a napsütötte falrész, úgy húzta maga alatt odább a karosszékét az udvar felé. Eszter azt mondta rá, hogy olyan, mint egy homokóra. Estig mindig kiürül.

Csak ritkán szállt le az udvarra egy-egy eltévedt veréb, itt nem akadhatott magra. A faltól meg egyenesen menekültek a madarak.

Szokatlan volt az udvar.

Eszter odaállt mellém az ablakhoz, és elnevette magát. A hangja különösen éles volt, megtört az ablaküvegen. Alig pár pillanatra állt meg mellettem, azután kiment a másik szobába, székbe ült, hallottam. Macska ment végig az udvaron. Körmei csikorogtak a kövön. Az egyetlen hang.

„Nem utazok el”, mondtam. Úgy éreztem, nem voltam eléggé határozott. Valami hiányzott a hangomból. Eszter ezt így fogalmazta meg később: „Jeges a hangod.”

„Nem utazhatok el”, igyekeztem ellensúlyozni a hiányt.

Most sem mondtam elég hangosan, Eszter talán meg sem hallotta. A másik szobában ült mozdulatlanul. Harmadszorra már nem mondhatam. Nem is kellett volna talán kimondani. Ha nem hallotta volna meg, akkor egyszerűen maradhatnék, egyetlen szóval sem említeném, hogy bármikor is menni akartam. Mintha nem is azt jelentené ez számomra, hogy mehetnék vagy maradhatnék, de választottam, és nem

megyek vissza a Lukáccsal töltött vasárnap délutánok mocsarába. ha nem maradok, elfogadom ezt az újfajta rabságot. S megértettem, hogy nincs értelme távlatba tenni azt, ami megvan, ami úgy érvényes csupán, ha van. Csak ezt élelem ezentúl: maradok.

Eszter kijött a másik szobából, sohasem tudtam meg, hogy meglepődött vagy sem.

„Azért, mert kimentettél?”

„Magad is kiúszhattál volna.”

„Sért?”

„Nem.”

Odajött hozzám, felém fordult, a szemében különös fény csillant meg, nem hiszem, hogy olyan reményféle lehetett, hiszen hasonlót sohasem mutatott. Azután anélkül, hogy lehajtotta volna a fejét változatlan egykedvűséggel a szürke falat nézte. Sokáig tarhatott ez így. Egymás mellett. Még mindig azzal a hiányfélével küzdöttem.

Az anyám meglepetésére számítottam, s arra is, hogy Eszter könnyösen fogadja a bejelentést. Az anyám meglepetését értettem: ő arra számított, hogy egyszer úgy jövök vissza a városba, mint egy igazi győztes. Akármennyire is viszolyogtam ettől, mégis úgy hittem sokáig, hogy ezt meg kell neki tennem. Egyszerűen venni annyi fáradságot, hogy elhiggye: igaza volt. Ennyit megérdemelt. De Eszter közönyét nem volt olyan könnyű kifürkészni, ő semmit sem veszített s aligha nyert is valamit azzal, hogy maradok. Igaz, közönyét sem úgy kell felfogni, mintha mindegy lett volna neki, hogy maradok vagy megyek, inkább csak úgy, hogy tudta, hiszen tudnia kellett, hogy nem miatta maradok, tehát az ő szerepe mindebben alig több a tudomásulvétel érdekeltenségétől. Bár én úgy éreztem volna jól magam, ha ő is vállalt volna valamennyit a maradásomból. De miért vállalt volna? Talán mert „kimentettem”? Vagy pusztán csak azért, mert egyedül kevésnek hittem magam arra, hogy véghez is vigyem ezt a döntést, ezt az elhatározást, ezt a kényszert? Nem könnyű vállalni a rabságot, csak azért, mert máshol nincs már szabad tér arra, hogy érvényesíthessem a lázadást a rabság ellen... Itt meg kell tennem valamit, s erre képes vagyok, ezt megteszem. A fogadkozások mindig balul ütöttek ki. S abban a pillanatban, amikor megfogadtam valamit, már egészen világosan láttam azt is, hogy nem végződhet másként. Egyedül csak abban hittem, abban a cselekvésben, aminek nem volt semmi köze a fogadkozásokhoz, amit csak az hozott létre, hogy valamit tenni kell, mert ha nem teszem meg, belepusztulok.

„Átköltözhetsz hozzám is”, mondta Eszter.

Még mindig a falat nézte, a fal szabálytalan egysíkú ábráit. Az ábráknak legfeljebb csak két dimenziójuk lehetett, szélességük és hosszuk, mélységük nem volt.

Mintha valami éles fény gyulladt volna meg mögöttünk. A falra vetítette az árnyékunkat. De az árnyékunk is mozdulatlan volt. Képtelen igyekezet volna legyűrni ezt a félméternyi távolságot közöttünk. Az árnyak éles síkban váltak ki a fal szürkességéből, de senki sem állíthatta volna, hogy az éppen a mi árnyékunk.

„Vagy te hozzánk”, mondtam.

„Nem fontos, hogy átköltözz”, mondta Eszter.

S ennyiben maradtunk. Hogy ez is lehet meg az is, ahogy tetszik. Egy kicsit azért ez azt is jelentette, hogy sehogya sem lehet. Mert ha

várakozni kell, akkor már bizonytalanná válik minden. Vagy-vagy? De nem is volt még egészen fontos, hogy bármiként is legyen. A nyár még itt volt. Még legalább két hét az első esőig. Azután úgyszólván bekényserít majd bennünket valahová az idő.

Csak szótfogadunk majd a ködnek, az esőnek, a hidegnek, a szélnek. Az idő járásának. Addig meg el kell viselni. Mindig csak az időnek fogadtunk szót lázadás nélkül.

„Menjünk ki”, mondtam.

„Várj még. Várd meg, hogy egészen a fal végéig érjen a nap. Aztán mehetünk.”

„Itt várjam?”

„Nem fontos, leülhetsz, majd idehívlak.”

S úgy ment Eszter mellettem, mintha csak a kíséretem lenne, mintha valami egyezés szerint tartozna csak hozzám. Néha váratlanul lelassított, máskor gyorsabban ment, mint én. De nagyobb távolságra sohasem váltunk meg egymástól. Első pillanattól kezdve úgy éreztük magunkat együtt, mintha nem is itt kezdődött volna, s ez egy kicsit azt is jelentette, hogy nem is itt végződik, hogy tovább tart, mint ahogy számítottuk. Sohasem beszélt arról, hogy mi történt, miért vitték be, milyen volt a betegség néhány hónapja, úgy hitte talán, hogy tudnom kell, hogy meg kell értenem, ha csak egyszer is látom, amint alszik, ha csak egyszer is végig tudom kísérni egyetlen napját. De nem tudtam. S most sem tudom pontosan megismételni azt a napot, amire gondolok, az emlékezés is csak arra való, hogy az egyik részlet fontosabbá váljon, mint a másik, illetve azt hiteti el velünk, hogy jó pontból indultunk ki, mert így a legtöbbet vehetjük szemügyre, a legtöbbel számolhatunk. Eszter napjainak a tartalma több volt és kevesebb is, mint amennyit én láthattam, mint amennyit felfoghattam. Néhányszor egy-egy pillantásában, mozdulatában, vagy abban, ahogy megfogta a kezemet, ahogy a szemembe nézett, ahogy leült mellém, azt fedeztem fel, hogy ismét elkerülte a figyelmemet valami, valami egészen fontos, valami, ami nélkül nem érthetem ezt a mozdulatot, ezt a pillantást, ezt az érintést. Eszter is számíthatott ezzel, nemegyszer fedett meg, hogy nem tudok párbeszédet folytatni. Egy alkalommal megvártam az iskola előtt. Valamivel később jött ki, mint a többiek, a diákok már mind szétszéledtek, a Rózsa-park padja éppen az iskola kapuja felé nézett. Akkor megláttam, hogy Eszter Móli Péterrel együtt jött ki, megálltak még a kapuban, néhány szót váltottak, azután hosszabban, mint ahogy természetesnek lehetett volna venni, szótlánul álltak egymással szemben. Végül is búcsú nélkül váltak el egymástól. Eszter lassan, elgondolkodva jött felém. Mellém ült a padra. „Korábban jöttél”, mondta. „Semmi dolgom sem volt kint”, válaszoltam. „Láttalak már fentről.” „Nem siettél.” Csodálkozva nézett rám. Ezután egész nap nem tudtuk megtalálni egymást. Rosszul kezdődött a beszélgetés, és egész nap volt közöttünk valami ismeretlen, valami, ami azt eredményezte, hogy beszéd közben, vagy járás közben elmaradtunk egymástól. Mindig előbbre jutott egyikünk, mindig lemaradt a másik. Napokig eltartott, amíg újra megtaláltuk egymás ritmusát. Ilyenkor rendszerint el is váltunk egymástól, napokig nem találkoztunk. S ezek az újratalálkozások mindig teljesebbek voltak, igazabbak, mint a szokásig együtt töltött napok. Nem Móli Péter okozta közöttünk ezeket a meg nem értéseket, az sem, hogy valamit egymás szemére akartunk vetni, ennek

nem lett volna értelme, hiszen kettőnk között nem volt egyezség, bennünket a kényszer tartott össze, mégsem tudtuk sohasem megtalálni azt a pontot, azt a pillanatot, ami magyarázat lehetett volna arra, hogy miért tér el a ritmusunk, miért nem tudjuk huzamosabbá tenni az együttlélegzést. Rengeteget sétáltunk, ez azt is jelenthette, hogy sokat voltunk tétlenek. De ahhoz, hogy elkerüljük a tétlenségnek még a látzatát is, az kellett volna, hogy biztonságban legyünk, a biztonságot meg nem is kerestük, lényegében nem is hiányzott. Valahogy egymás nélkül igyekeztünk cselekedni, nem avatva be egymást a vereségeinkbe, a bukásainkba. Sokkal többre voltunk képesek együtt, mint hogy azt, ami nem tartozott közvetlenül az utunkba, említésre méltónak tartottuk volna. A szánkón töltött délután is csak ezt igazolta. Végigéltük együtt ezt a rossz napot, ezt a rossz sétát, és mégsem változtunk lényegében semmit, mégsem távolodtunk el egymástól, közel maradtunk önmagunkhoz, így egymás közelében is maradtunk. Az éjszakától azért féltem.

Már késő este volt, amikor megálltunk a kastély előtt. Eszter bement, én elvezettem a lovakat az istállóba.

„Megfáztak?“, kérdezte tőlem az egyik itt lebzselő ember.

Többen voltak az istálló körül. Egyedül itt világított egy sárga vilnyégő, úgy vették körül, mint nyáron a szúnyogok. Úgy zsongtak is körülötte.

„Látták?“, kérdezte a másik.

„Igen“, válaszoltam.

„Ismerik?“,

„Nem.“

„Azt mondták, valami nevet emlegettek.“

„Nem ismerjük.“

Aztán mintha elégedetlenek volnának a válasszal, elfordultak tőlem. Halkan összesúgtak. Egy pillanatig tanácstalanul álltam mögöttük. Semmi többet nem mondhatok nekik. Számukra ez esemény volt. Holtat találtak az erdőben. Erre vitték be a városkába. Amíg nem tisztázzák az ügyet, lesz mit találgatni. S éjszaka is, ha felriadnak, lesz mire gondolni. Megnyugtató lehetett számukra ez az esemény.

„Maguk hozták egy darabig“, mondta az egyik. Mintha csak kérdőre vonna, amiért a szánkóra emeltük a holttestet.

„Nem sokáig.“

„Bevitték a városba“, mondta a másik.

„Lehet, hogy napokig feküdt kint a hóban“, mondta egy harmadik.

„Nem lehet tudni“, mondtam, s indultam volna.

„Valóban nem ismerik?“, kérdezte újra az első.

„Nem, sohasem láttuk.“

„Lehet, hogy megváltoztak a vonásai ott a fagyon.“

„Nem volt sokáig kint.“

„Már kihült, amikor rátaláltak.“

„Talán öngyilkos lett.“

„Azt mondják, hogy pár nappal ezelőtt valaki végigkopogtatott minden tanya ablakán.“

„De senki sem állítja, hogy éppen ő volt.“

„Vigyázni kell...“

„Semmit sem tudok”, mondtam mentegetőzve. Talán széttártam a karomat is, az emberek mintha szerettek volna kiengesztelni.

„Honnan is tudna valamit.”

„Nem is segíthettem.”

„Ha már halott volt.”

Veszélyben éreztem magam. Nem attól féltem, hogy túlságosan sok kérdést tesznek fel, inkább attól, nem tudok majd válaszolni. Attól nem tarthattam, hogy kérdőre vonnak, de én voltam mégis az egyetlen, aki látta közülük a holttestet, tehát valami közöm csak lehet hozzá... Különb is, az idegen vadász azzal fenyegetett, hogy elkéstem.

A kastély felé hátráltam, s talán éppen ebben a félszeg visszavonulásban láttam meg valami gyanúsat, úgy néztek utánam, mintha elhallgattam volna valamit, mintha mégis felelőssé tehetnének. Nem segíthettem már azon az emberen, meghalt, mire odaértünk, nem is tudtuk, hogy sietnünk kellett volna, s különben sem látta életében senki az ismeretlent. Csak az tehet felelőssé, ha sokat gondolok rá.

Egy gyerek futott oda hozzám.

„Azt mondta az anyám, hogy maga ismerte”, mondta.

„Nem...”

Igyekeztem megsimítani a gyerek fejét, de az visszahőkölt, mintha csak félne attól a kéztől, amelyik érintette a holttestet. Megdöbbenve figyeltem a gyereket.

„Éppen azt mondta.”

„Nem...”

„Nem lesz mozi ma este”, mondta még a gyerek.

„Miért nem?”, kérdeztem.

„Mert, mert meghalt...”

„Attól még lehet mozi.”

„De nem enged...”

„Én nem ismertem.”

„Az anyám mondta.”

Újra csak hátráltam. Lassan, figyelmesen mentem. Megváltam a világosságtól, csak az embereket láttam, akik körülvették a villanyégőt, akik körülzsongták azt a kis világosságot. A gyerek még mindig a nyomomban. Félttem a gyerek közelében lenni.

Nem, nem vonhatnak felelősségre, senkinek sem tartozom felelettel, amiért az az ember meghalt. Teljesen a lehetőségeimen kívül volt, hogy segítsék rajta. Nem tehettem többet, mint amennyit megtettem. De azok ott a lámpa körül másként gondolhatják, s a gyerek is, aki csodálkozva néz rám, ő is másként hiszi, hiszen azt mondta neki az anyja. De nem volt igaza sem az anyjának, sem neki. Hogyan lehet ezt bárkivel is megértetni? Egy ismeretlen ember holttestére akadtak ott az erdő közelében, s én véletlenül odaértem, a szánkóra tettük, de be sem értünk még, máris híre ment, hogy nekem, hogy nekünk valami közünk lehet ahhoz ott a hó alatt. Azt jelenti ez, hogy nem tartozom közéjük, hogy idegen vagyok, akiről sok mindent fel kell tételezni, akiről sok mindent el lehet hinni. Mert ha közülük való volnék, akkor most ott állnék én is a fénykörben és lassan, tempósan verném ki a lábamból a fagyot, közben meg adatokat szolgáltatnák a holttestről, arról, hogy mennyire temette be a hó, arról, hogy elfolyt-e a vére, vagy más okozta a halálát. Az idegenről, aki odahívott a fához, hasonlót

nem is tételeznének fel: őt ismerik. S ha valakit ismernek, akkor nem is tévedhetnek, igazán nem.

Bent az igazgató újságot olvasott, az ujjai között cigaretta füstölt, Eszter a kályha mellett állt.

Megálltam egy pillanatra a szobában, mintha csak megnyugtatót volna, hogy nem láthatnak már azok az emberek.

„Késő van”, mondta Eszter.

„Itt kell maradnunk.”

Az igazgató felnézett, szemében semmi, ő is láthatta az idegen holttestét, de nem vont kérdőre.

„Megvárjuk, amíg visszajönnek.”

„Kik?”, kérdezte Eszter.

„A városból... Akik bevitték.”

„Nem tartozik ránk”, mondtam.

„Ti is láttátok.”

„Már halott volt.”

„De láttátok.”

„Fáradtak vagyunk”, mondtam.

„Itt vacsorázhattok is. Van valami száraz ennivaló mindig. Ha akarjátok”, mondta az igazgató.

Eszter cigarettára gyújtott, csak most vette le a kabátját, kezdett felmelegedni lassan.

„Jót tesz az ilyen séta...”, mondta neki az igazgató.

Eszter nem válaszolt. Újra a kályhának dült. Mindig szeretett a kályha mellett állni.

„Tölthetnél a pálinkából.”

„Nem tudom, hol van”, mondtam.

„Nyisd csak ki a szekrényt”, mondta az igazgató.

Poharakat vettem elő. Eszter intett, hogy ő is szívesen meginna egy pohárral.

„Vacsora előtt jót tesz”, mondta az igazgató.

Közben alig nézett fel az újságból. Újabb cigarettára gyújtott.

„Megvárhatjuk, amíg visszajönnek”, mondta újra.

„Nem érdekel.”

„Mindegy, azért megvárhatjuk.”

Az igazgató keze mind közelebb ért a nagy vizespohárhoz. Már csak néhány centiméter választotta el tőle. Az ujjak hanyag behajlása puhanyságról árulkodott. A körmök alatt álcázatlan piszok. A körömház gondozatlan. Az ingujj végén a viselés halvány nyoma. A kabátujj elzsírosodott. Az asztallap megviselt, érdes felületén szinte finomnak tűnik fel ez a kéz. Talán a gyér világítás is közrejátszott — az árnyak elmosódtak —, hogy ilyen közvetlen közelbe került a kéz. A pohárban a maradék bor. Csak néhány korty még. S máris éjfél. Az ablakon nincs függöny: kint szabadon fut végig a park fái között a holdfényvel gazdagított éjjeli szél. Árnyéktalan, hosszan tartó éjszaka. A hó már nem hull, csak a tetőkről sodorja mind veszettebbül a fák közé a havat a szél. A kert távolabbi, magasabb részeit egészen letisztította már, fekete felületek marnak bele az éjszakába. Csupa zuhanás; a hó, a szél, a hold, az éjszaka zuhogása... Eszter már néhány órája mozdulatlanul ül a kályha előtt. A tűz is kialudt. Lassan kihűlt a szoba.

„Mondhatnátok már valamit”, mondta az igazgató.

„Még mindig nem értek vissza”, mondtam.

„Nem is jönnek már.”

Csak két kortyot ivott ki a pohárból, az utolsót még megőrizte későbbre. Az üveg kifogyott, nem is volt sok bor benne. S mire kiürült, már nem kereshettük a pincekulcsot, késő volt.

„Az utóbbi időben többször álmodtam az apáddal”, mondta halkan az igazgató. „Különös álmok voltak. Mostanában már el sem merek aludni, félek, hogy megismétlődnek. Nem könnyű, nem könnyű... Csak megjelenik néhány pillanatra, mond is néha valamit, egyszer fel is nevetett, de azután eltűnik, és mögötte nem marad más, mint egy végelethetetlen fekete köregeteg. Ott bolyongok aztán, míg csak rá nem döbbenek, hogy álom az egész. Sohasem tudtam megjegyezni, hogy mit mondott. Néha úgy hiszem, hogy csak értelmetlenül mormogott valamit. Amíg élt, sokszor észrevettem rajta, hogy morog magában, de akkor ügyet sem vettem rá, most éppen ez, éppen az, hogy nem értem és nem emlékszem a szavára, csak a morgása marad a fülemben, éppen ez bosszant leginkább. Igazságtalan. De azt hiszem, hogy az álmok mindig igazságtalanok. Mert rettegni kell tőlük, zavarba hoznak.”

Eszter felállt a kályha mellől. Az ablak előtt állt meg. Tartása hanyag volt, értelmetlenül nézett ki az éjszakába. Haja csapzottan takarta el a homlokát. Azután hirtelen visszafordult.

„Elég volt, egész éjszaka marják egymást. Álmos vagyok. Végre le kellene feküdni, ha van egyáltalán hova feküdni.”

Néhány óra után most szólalt meg először. A hangja kezdetben rekedtes volt, de a harmadik, negyedik szó után a megszokottá vált, bár egy kissé vontatottnak tűnt.

„Elég volt”, ismételte meg halkabban.

„Már nem jöhetnek vissza”, mondta az igazgató. „Lefekhetek, ha akartok. Én még várok egy kicsit azért.”

„Nem kell komolyan venni az álmokat”, mondtam.

„Nem is mintha komolyan venném őket, de azok vesznek engem komolyan”, mondta az igazgató.

„Nem is olyan erős maga, mint amilyennek látszik.”

„Nem.”

...

„Keveset beszélgettünk mi ketten. Mintha tartoznék azzal az apáddal, hogy felügyeljek rád. De ha te nem akarod. Nem tehetek mást. Amikor gyerek voltál, nem is tudhattad, hogy a reneteg munka, a reneteg elintéznivaló, az értekezletek, a mozgalmak, a meggyőződések harca mennyire lefoglalt. S most, amikor alkalmam volna jóvátenni az akkori mulasztásokat, azt, amiről akkoriban megfeledeztem, most újra csak a reneteg munka, az értekezletek hiányoznak. Nem vagyok alkalmas arra, hogy a búza növéseit figyeljem. Nem. Mindegy, hogy ti mit gondoltok rólam. Nem vagyunk egy fából faragva. De nem is úgy különbözünk, mintha más volna az arcszínünk. A különbség sokkal mélyebb. Ti nem értitek, hogy ha valakinek egyszer is nehéz volt, istentelenül nehéz, akkor igenis jogosnak véli, hogy mások ismerjék meg, ha nem is a bőrükön, akkor legalább értsék meg, hogy miért volt nehéz. Erre az apád is megtanított volna. Sokszor gondolok arra, hogy kihasználta volna ő is az alkalmat biztosan. Nem volt tiszta kezű. Nem hiszem, hogy bármikor is gondolt volna arra, hogy tisztán kell maradni. Nem

félt, sohasem vonult vissza. Ez volt a veszte is. S te? Nem értelek. Annyi emberség lehetne benned, hogy legalább az apád emlékét megőriznéd. Tudom, nem a hőstetteire kell gondolnod, nem arra, hogy hogyan hajtottá végre a legbonyolultabb feladatokat is. Erre nemcsak ő, sokan mások is, nagyon sokan alkalmasak voltak. De neki volt szerencséje, hogy odaveszett, hogy róla most beszélnek. Nem tudhatjuk, kinek van igaza. Hányszor meg akartam már mondani neked, hogy nem becsüllek, mert puhánynak tartalak, mert hiányzik belőled az, ami az apádban megvolt, az eltökéltség. Azt mondtad az imént, hogy éppen ennek a bolondos eltökéltségnek a keresése kergetett ide is. Semmi más, csak annyi, hogy valamit már magad döntés el. De nem voltál képes alkalmassá tenni magad arra, hogy én is, mások is megértsék, mire kellett neked ez a birtok. Azt hiszem, az apád kikergetett volna innen. Piszokul erős ember volt. Ezt nem tudod megérteni, és ezért igazad van.”

„Az is csak a maga rögeszméje, hogy igazam van.”

„Nem várhatsz arra az álomszép lányra, aki ráébreszt majd.”

„De várnom kell, várakozni.”

„Igazságtalan vagy.”

Eszter otthagya az ablakot. A kályha mellé ült újra. Cigarettrára gyújtott, a keze remegett.

„Reggelre jégvirágos lesz az ablak”, mondta.

„Hideg van már bent is”, mondtam.

„Lefekhetnénk.”

„Még nem lehet.”

„Mindig ugyanazt mondjátok egymásnak”, mondta Eszter.

„Valamit csak mondani kell.”

„Ugyanazt?”

„Azt, ami súlyos mindkettőnknek.”

„Tudod, hogy beteg, a múltkor is lezuhant a lépcsőről”, mondta Eszter.

Az igazgató közben kiitta az utolsó kortyot is. Vigyázva tette vissza a poharat az asztalra, de így is megbillent. Megtámasztotta egy pillanatra, aztán hosszasan nézte a mocskos üveget. Úgy tűnt, mintha semmire sem gondolt volna. Az volt az érzésem, hogy minden ellenállásom velem szemben azon bukik el, hogy sikertelennek hiszem, hogy biztos vagyok abban, ő maga is érzi, hogy nem ilyennek képzelte, nem ilyennek várta a sorsa alakulását. Mászt remélt bizonyosan, és nem volt neki könnyű elviselni most azt, aki, ha nem is mondja szemébe, de kimutatja előtte, hogy érti, megértette a sikertelenségét. Igazságtalan voltam talán? Soha fel sem merülhetne bennem ez a kérdés, ha nem maradok itt, ha nem látom meg közelről, hogy mennyit vesztett, hogy az ő vesztesége több és nagyobb, mint az én veszteségeim együttléve. Én csak éveket vesztettem ádáz szélmalomharcban a semmi ellen, ő felismerte a semmit, a semmit. Még ott van a testén a seb, a harc ütötte, soha be nem gyógyuló seb, gondozta is évekig, hogy mind tovább tartson a lassú gyógyulás, s most felismerhette, hogy a gyógyulás maga volt az évek, tehát az élet elvesztése, hogy többet kellett volna tennie, mint amennyit megtett, mint amennyire erőt érzett magában. Nem arról van szó, hogy tisztelettel vagy tisztelet nélkül viseltetek vele szemben. Az én kérdésem nem azonos az övével. Én mászt várok el magamtól, mint amit ő várt el. S ebben van az a különbség, ami lerombolja bennem a vele szembeni tisztelet emberi nagyságát. Ha kevesebb lett volna, ha kisebbek

a törekvései, akkor nagyobb megbecsülésnek örvendhetne most. S talán ő is pontosan tudja, mennyire meddő, mennyire silány az ellenállása, mindaz, amit ellenem hozhat fel.

„Nem védekezem”, mondtam az igazgatónak.

„Támadsz?”

„Azt sem.”

„Akkor mi célod van?”

„Céloom?”, s nevettem, nevettem hosszasan, kitartóan.

Elsötétült a holdas éjszaka. Egyre csak múlt. Eszter váratlanul figyelmes lett a szavakra. Nem értette teljesen, mi az a kettőnk közé meredt ellentét, mindeddig nem is igyekezett megfejteni. Valami ért közöttünk, de senki sem tudta volna megmondani, hogy mikorra érik majd be. Valami közénk ékelődött, s mi voltunk csak a hibásak, hogy nagyobb jelentőséget tulajdonítottunk neki, mint amennyi kijárt volna.

Keveset gondoltam később erre az éjszakára. Eszter említette meg néhányszor, de sohasem úgy, mintha igazán fontos lett volna számára. Csak az tűnt fel, hogy abban a pillanatban, amikor kopogtattak az ablakon, amikor beszóltak, hogy visszajöttek, az igazgató arcáról eltűnt a kényelmetlen vonás, az, hogy nem tud mit kezdeni a pillanattal, hirtelen felugrott, az ablakhoz rohant, kinyitotta — kintről hideg, apró jégszilánkokat dobált az arcunkba a beáradó levegő —, és hevesen érdeklődött az ismeretlen sorsa iránt.

„Majd felboncolják”, hallatszott kintről.

„Ismerik?”

„Azt mondják, a szállóban lakott néhány napig.”

„A neve?”

„Elfelejtettem. Pár nappal ezelőtt eltűnt, azóta nem jelentkezett.”

„A rendőrség?”

„Bediktáltuk a mérnök nevét is.”

„Ő is látta.”

„De csak utánaatok.”

„Az mindegy, azt mondták.”

„Hogyan halt meg?”

„Nem tudni.”

„Mégfagyott?”

„Talán előbb meghalt.”

„Mit mondtak még?”

„Reggel kijönnek.”

„Ide?”

„Igen, a mérnökkel együtt kellene oda kimenni.”

„Én is kimegyek.”

„Azt nem mondták.”

„Mindegy.”

„Késő van...”

„Reggel, ha kijöttek, szóljatok be értem.”

Becsukta az ablakot. Szemmel láthatóan felelevenedett. Fürgén ment vissza az íróasztalhoz, leült, cigarettára gyújtott.

„Nem ismerik”, mondta megkönnyebbülten. „Idegen.”

Eszter sokáig nézett a szemébe. Észrevette ezt az igazgató is, idegesen ütött az asztalra.

„Na mi van? Mi hiányzik még mindig? Vagy már megint valami rosszat mondtam?”

Eszter változatlanul csak nézte. Az arcán semmiféle jel sem jelent meg. Csak a felajzott ember hihette, hogy megvetés sugárzik a ráfüggesztett két szemből. Mintha mondani akart volna valamit Eszter, megmozdult a szája, az arcán is enyhe görcs futott végig, úgy láttam, megállapodott és ottragadt a homlokának azon a részén, ahol a haj kezdődik. Kitaratóan nézte továbbra is az igazgatót. Az meg, mintha beleszorult volna a szó, mereven lesütötte a szemét, és mozdulatlanul ült a helyén.

„Mellettem a vallomás meg a hit tanúskodik”, mondta lassan, megfontoltan az igazgató.

Eszter sértőn nevetni kezdett.

„Csak a szöszék hiányzik még...”, mondtam halkan.

„Mindegy, hogy mit gondoltok”, mondta az igazgató és felállt. Körülményesen rakodott el az asztalról, tenyerével le is törülte az asztallapot, és szó nélkül kiment a szobából.

Sokáig ültünk Eszterrel csöndben.

Még mindig előttem van minden. A szoba üres maradt egyszerre. A hátamon borzongás futott végig. Csönd volt a szobában. Meg hideg. A fény egyre erősödött, ahogy hűlt a szoba és ahogy ritkult a cigarettafüst, úgy világosodott fel a szoba. Az ajtó előtt a déielőtti meg a délutáni látogatók sáros, piszkos lábnyoma. Felszáradt már, de egy-egy erőteljesebb nyom még kilátszott a porból. A kályha előtt pernye, cigarettavégek, papírdarabkák, ételmaradék. Az üveg feldúlt. Eszter széke csikorgott, ahogy hintázott rajta. Néha úgy éreztem, hogy mást nem is várok el Esztertől, csak annyit, hogy egy-egy ilyen apró jellel, mint a székcsikorgás, tudtomra adja, hogy itt van, hogy jelen van, hogy lát és láthatom. A kályha kopott falán zsíros tenyerek nyoma. Ki tudja, hányan fogták meg, hányan ölelték meg, amióta nem mosták le. A falon egyetlen kép. A tavalyi futam győztese, Vezér és rajta a fővárosból szegődttetett zsoké, aki csak néhány hétig volt itt kint, megismerte, ördögös szavaira érzékennyé tette a kancát, és elsőnek futott be. Azután eltűnt a zsoké, Vezérnek meg jobban tetszett a réten való szabad száguldás. A futam győztese mellett ott állt az igazgató a párttitkárral, ők kísérték el a lovat, ők vették át a serleget. A serleget azóta a tanácsteremben őrzik. Volt ott egy könyvekkel teli szekrény, annak egyik polcát kiürítették, és ott helyezték el a csillogó fémkupát egy darabka bordó bársonyon. A birtok egyetlen nagy sikere volt ez a győzelem. Hónapokig tartott, mire levették a napirendről. A kép alatt egy elfelejtett grafikon, senki sem tudná megmondani, hogy mit ábrázolt. Felfelé mutatott. Ez a nyíl talán megnyugtatóan hathatott azokra, akik betévedtek ebbe az irodába. A fal mellett egy heverő. Még aránylag jó állapotban volt, csak éppen a szélein feslett ki a bőr. Kevesen ültek a heverőre, csak olyanok, akik nem tudták tisztelni a dolgokat, a bútordarabokat. Mások szívesebben elálldogáltak az ajtó előtt, akár félórát is, amíg az igazgató elintézte vagy utánanézett a kérelmüknek. Engem is itt fogadott, amikor először jöttem ki a birtokra. De akkor más benyomást tett rám a szoba. Néhány hónapja van csak, és mennyire megváltozott. Az ablakpárkányon otffelejtett és végigégett cigaretták fekete nyoma. Az igazgatónak volt szokása, hogy egyszerre néhány cigarettára gyújtott. Az egész szobában a tekintélyes heverő mellett a díszes író-

asztal dominált. A fiókokon a néhányszori feltörés nyomai látszóttak, de az oldalán még aránylag épségben voltak a faragványok. Apró kis faleveleket és virágszirmokat ábrázoltak, a figyelmesebb szemlélőnek feltűnt az is, hogy a virágok és a levelek mögött egy háttérbe szorított gémeskút képe látszott, körülötte meg végtelen rét. Az asztal mögött, a székek karfájának magasságában, a falban mély bevágás látszott. Az igazgatónak az volt a szokása, hogy amikor valakivel beszélgetett, hátradült. A mennyezetet a lecsapódó füst árnyékolta be. A légy nyomok csillagoknak tetszettek. A villanyégő szabadon függött a mennyezetről, csak a zsinór elrongyolódott díszítése emlékeztetett arra, hogy valamikor csillárok is lehettek itt. Az égő körül sárgás, beteges fény terjedt. Úgy ölelte fel a szobát, mint a szokásból elterpeszkedő reggeli köd. Eszter és közöttem néhány lépésnyi távolság volt: egy üres gyufaskatulyát, néhány eldobott és eltaposott cigarettavéget, egy elrongyolódott, jobb sorsra érdemes bordó szőnyeg végét, néhány félig égett gyufaszálat, meg mindezek fölött a port, a téli, napközben sokat látogatott, reggelenként csak felületesen takarított szobák porát kellett volna átlépni, hogy eljuthassak Eszterig. S hogy felmértem ezt az alig három lépésnyi távolságot, ezt a végtelent, ezt a beérhetetlent, hirtelen a csontjaimban éreztem meg a fáradtságot. Még mindig előttem van minden. Az egész szoba. S a szavak, az értelmetlenül elhasznált, az elfecseirelt szavak vettek körül, azok kérték számon tőlem most a tárgyak lajstromát. Az igazgató nem egyedül volt felelős azért, hogy minden újabb törekvését halálra ítélte az a fényes múlt, amit megélt, ami elhordta mellőle azokat, akikkel most még megértethetné magát. Az igazság nem ott kezdődött, ahol ő abbahagyta, nem voltunk egy töről metszettek. Fanyar szájjal gondoltam arra, hogy talán az esne jól nekem, ha nem volna igazam, ha egy pillanatra, egy végérvényes okos pillanatra megérteném, hogy magam vagyok tévedésben, rajtam ütött léket már jó ideje a tévedés, s azóta meg hatalmas mennyiségével tölt el, napról napra, hónapokról hónapokra a tévesen látott, a tévesen felmért élmények és történetek egész sora. Erre a három lépésre sem merek vállalkozni. Eszter, látom, lehanyatlik már a feje, nem bírja tovább, fáradt, fáradtabb, mint amennyit megengedhet magának. Arra most nem is gondolunk, mert nem merünk arra gondolni, hogy reggel, reggel, mire felkel a nap, újra ugyanezt kell folytatni, ugyanezt kell vállalkozni, ugyanezt a reménytelen harcot kell megvívni. Ha van valaki arra képes, hogy külön történetet éljen meg, mint a megrontó játékot, ha van valaki, aki magával szemben az erőseket, azokat, akik világot teremtettek és költészetet imádkoztak, a merészeket, akik nem ismerve a halált, mások testén át gázolva győztek, ha van valaki, aki alkalmasnak hiszi magát arra, hogy megismételje, vagy eszményének válassa azt, ami mégis, bármilyen közvetlen is, mégis múlt, akkor annak valóban szószéket kellene adományozni, s szenvedélyes rendben járulni elé, meghallgatni a szavakat, a ragyogó, a tiszta, a bölcs szavakat. Három lépést csupán. Eszter már el is aludt talán, kint mintha hajnalodna, a szoba meg változatlan, a sokat füstölt, éjszakánként nem szellőztetett, szűkös irodahelyiségek fanyar, bűzös szagát érzem, ki kellene talán nyitni az ablakot, de jobb lesz elindulni, jobb lesz megkeresni azt a szobát, ahol immár egy hete vetetlenül áll az ágy. Eszter nem ellenkezett, amikor felébresztettem. Úgy indult el velem, félig álomban, mintha vak lenne, de a sötét, hosszúra nyúlt folyosón úgy éreztem

magam, mintha vak vezetne világtalant. A folyosó homályában éreztem meg, hogy bármilyen közel is vagyok Eszterhez, nem tudom magam mögött hagyni azt a három lépésnyi távolságot, hiszen annyi minden, annyi dolog, annyi szó torlódott fel erre a kis távolságra, hogy gyatra igyekezet lenne tisztogatásba kezdeni. Gyötört a tévedés. Ideje volt már ráébredni — a folyosó kőpadlóján visszhangzanak a léptek, a falon serceg az omladozó vakolat, a sarkokban tüneményes vadak bújtak meg —, meg kellene már tanulni, hogy a tévedésekre, az egész életre árnyat vető tévedésekre csak akkor lehetünk alkalmasak, ha magunk híján vagyunk, ha nem tudjuk megérteni: én vagyok én. Móli Péter mondta, Móli Péter, akit ismét bevittek: „Ha valamit nyertek, ha valami történik veletek, mintha megszállt volna benneteket a kiválasztottság hagymáza. Meg kellene értenetek, hogy töltelék-nemzedék vagytok, két érvényes, két egészen kialakult nemzedék közé szorultatok be, s nincs más választásotok, mint hogy a magatok apró kis bajaival ellensúlyozzátok azt, amire nem vagytok képesek. Megvertétek az újságíró? Megveted az igazgatót, mert jogosan, valóban jogosan tudod vádolni? Igazad van. Dühbe gurulsz, ha az apádat emlegetik. Igazad van. S mit értél el azzal, hogy igazad van? Mindenki megengedi neked, hogy igazad legyen, azt is, hogy szabad legyél, de mit érsz el vele, ha magad nem vagy alkalmas arra, hogy velük szemben, azokkal szemben, akik ennyire mindent megengednek neked, valamit is tegyél. Nem ellenük. Semmi esetre sem ellenük. Csak úgy, hogy végre egyszer azt mondhasd: ez aztán igazán nem tartozik a jogaid közé. Mikor említették előtted először a felelősséget? Talán azért hallgatták el, mert velük szemben is feltehetnéd a kérdést? Tévedsz. Azért hallgatták el, mert nem vettek komolyan. S bárhova is fordulnál, bármihez is kezdenél, még mindig ott lebegne előtted, hogy nem vesznek komolyan, hogy pontosan tudják, mire vagy képes. Ez sért? Igazad van. Látod, most aztán végképpen megértheted, hogy nem a tárgyagnak, nem a körülötted levő dolgoknak, hanem azoknak köszönhetsz mindent, akik megengedték neked...” A folyosó homályában még intenzívebben, még közelebből érzem, hogy csak a cinizmus menthetne át ebből az értelmetlen kesergésből. Mondjuk az, hogy megírnék magamnak egy egészen sajátos szótárt, amivel mindenre, minden kihívásra válaszolni tudnék. Mondjuk az, hogy mindennek a visszáját venném. Nevetnék, ha sírni kellene, hallgatnék, ha beszélni kellene, szenvednék, ha örülni kellene. Valahogy így kellene legyőzni, véget vetni a kimért, az átnyújtott, a megengedett, az adott szabadságnak. Konkrétan kitérképezni azt, amire másként nem is gondolhatnék, mint valami ádáz, könyörtelen megve-téssel. A folyosón visszhangzik minden nesz. Mintha többen volnánk, nemcsak ketten, mintha százlábúvá váltunk volna. Eszter elaludt, amint az ágyba feküdt. Én továbbra is csak a parkot néztem, a havas éjszakát, a feketén kiemelkedő apró dombokat, a hosszú nyurga akácokat, a te-rebélyes tölgyeket... S kezdtem jól érezni magam. A bokrok közét, figyeltem, azokat a helyeket, ahol megbújhatott a szél elől a reggel, a délelőtt, a nap. Az ágak között tiszta szürkeségében látszott ide a távolság. Mindig, amikor Eszter elaludt mellettem, amikor hatalmába kerítette a nyugodt álom, akkor kezdtem el ébredezni, azokban a ritka félórákban, amelyekben alkalmasnak hittem magam legalább arra, hogy az legyek, éppen az legyek, akire Eszter az álmában is számíthat. Reggel megvettem ezeket az érzékenyüléseket: ha valakivel szemben

szigorú voltam, hát legszigorúbb magammal szemben, és mégis többet engedtem meg, mint amennyit meg kellett volna engedni magamnak. Móli Péter mondta: „Másra nem gondolsz? Mondjuk arra, hogy hogyan érzi magát a kezében a könyv, egy madár, ha elfogtad, vagy egy virágszál, vagy mit tudom én, hogy mi még. Másra nem gondolsz? Nem fejezted be, tudom, sohasem fejezted be azt, amit mondtál, ezzel mented magad, ezzel mented a hiányodat. S ha engem választottál rossz lelkiismeretnek, hát jól tetted, jobban nem is választhattál volna. Látod, példakép voltam mindig. Most is az vagyok. Tudományos ismeretterjesztő előadásokat tartok a tanyavilágban. Ezt mindenki elismeri nekem. De miről beszélhetek? Arról talán, hogy újabban nem fejszével kell a fát vágni, vagy arról, hogy a csillagok között mekkora a távolság? Nem, arról beszélek, aminek semmi köze ahhoz, hogy éppen ott, abban a tökmaghéjjal terített tanteremben, télikabátban meg meleg báránycsörpében ülök között vagyunk, hogy éppen abban a szobában élünk. Sohasem erről beszélek. S ez jót tesz. Mint elalvás előtt keserű teát inni. Különösen télen. Elősegíti az emésztést”. Mindenre pontosan emlékszem, az igazgató szobájára, a folyosóra, arra a szobára, ahol Eszter elaludt. Pontosán látom az arányokat. Még mindig előttem van minden.

Reggel, amikor megérkezett a bizottság, beszólt értünk az igazgató, három szánkón mentünk ki oda a magányos fekete fához, ahol a holttestet találtuk. Eszter is velünk tartott, a bizottság vezetője kérte meg, hogy ne menjen vissza a városba, a vizsgálat hitelessége végett. Már pontosan tudták az ismeretlen nevét, arra számítottak, hogy délutánra megérkezik valaki a hozzátartozói közül is, és így könnyű lesz megszabadulni tőle.

Teljesen kiderült. A délelőtti nap hideg fénye alatt csikorgott a hó. A lovak párásan futottak.

„Elutazok”, mondta Eszter. „Fáradt vagyok.”

„Menjek veled?”

„El kell utaznom.”

A szánkó simán futott a kemény havon.

„Fáradt vagyok.”

Az első ülésről hátrafordult az igazgató.

„Jót tesz ez a kis reggeli séta...”

De nem válaszoltunk neki, ő meg visszafordult, nógatni kezdte a lovakat, versenyt futott az előttünk járó szánkóval. Persze, elsőnek érkezünk meg a színhelyre.

A helyszíni vizsgálat nem tartott sokáig. A nyomok már nem voltak meg, befújta őket a hó. Egy zsebóra került csak elő a hóból, valaki véletlenül lépett rá.

Az emberek mégis hosszasan tanakodtak afelett, amit láttak.

„Vesztettül fázhatott”, mondta a bizottság egyik tagja.

„Talán csak sétálni indult...”, találgatta egy másik.

„Valami célja azért lehetett, ilyen ítéletidőben.”

„Keresett talán valamit?”

„Miért éppen itt?”

„Három napig lakott a szállodában.”

„Azt mondják, innen valahonnan származott el.”

„Miért jött volna vissza?”

„Vannak olyan bogaras emberek.”
„Meleg kabátja volt...”
„Béléses.”
„Mégis megfagyott.”
„Úgy is akarta.”
„Mikor állt meg az órája?”
„Pontban fél tízkor.”
„Csak lejárt.”
„Hiba nélkül jár most is.”
„Akkor nem sokat segíthet.”
„Mit találtak a szobájában?”
„Semmit. Csak néhány váltás fehérneműt, meleg harisnyát, egy fényképezőgépet, villanyborotvát...”
„Nem is fizetett.”
„Azt mondja a lány, hogy csak vacsorára járt le.”
„Három napig csak vacsorázni, különös?”
„Sok pénze volt.”
„Még semmit sem lehet tudni.”
„Talán valamit kifaggathatunk azoktól, akik a címéről érkeznek.”
„A saját címére küldték el a táviratot?”
„Nem volt más név feljegyezve nála.”
„S ha senki sem lakik ott?”
„Akkor is, valaki csak ismerte.”
„Itt sem ismerte meg senki három nap alatt.”
„Mégis...”
„Mindegy.”
„Induljunk.”

Vissza már gyorsabban értünk. Eszter közben megismételte még néhányszor, hogy elutazik, mert fáradt, nem maradhat tovább, talán egy hónapra, vagy még többre is. Nem vettem ellene semmit.

„Ismertem azt az idegent...”, mondta, amikor a város felé indultunk. „Találkoztam vele. Amíg nem voltál bent. Csak pár szót váltottunk. Valami nem volt vele rendben. Valami történt vele. Nem mondott el semmit. Csak amikor megláttam, tudtam, abban a pillanatban megértettem, hogy valami egészen fontos mondanivalója van. Valamit közölnie kell. S vállalkoztam rá, hogy meghallgatom, de úgy látszik, az is elég volt neki, hogy valaki vállalkozott rá, hogy meghallgatja. Semmit sem mondott el. Én elbeszéltem neki, hogy Móli Pétert bevitték ismét, de mintha nem is érdekelte volna.”

Csöndben váraoztunk a vonatra. Késett.

Egy kislány futott oda hozzánk. Arcán piros, egészséges foltokat teremt a fagy.

Megfogta Eszter kezét. A szemébe nézett mélyen.

„Ismerlek”, mondta csodálkozva, s mint aki megijedt attól, amit mondott, hirtelen elfutott.

Eszter sokáig nézett utána.

El is mosolyodott közben.

„Sohasem láttam”, mondta.

Azután megjött a vonat.

„Nem megyek be veled”, mondtam.

„Elutazok. Fáradt vagyok”, válaszolta.

...

„Olvasd el a levelet.”

„Várj...”

„Fáradt vagyok...”

Ahogy belekezdtem a történetbe (az emlékezésbe), egyetlen pillanatra sem hittem, hogy jobban ismerem majd meg Esztert. Úgy történt, mint a kirakókockákkal. Ha pontosan egymás mellé helyezzük a képeket, akkor kialakul a mese. Ha összefűzzük a vonalakat, a színeket, ha a kockák szélét pontosan illesztjük össze, nem téveszthetjük már el a mesét.